

СТУДЕНЧЕСКИЙ ВЕСТНИК
научный журнал

номер 16(208) часть 12

ИНТЕРНАУКА
internauka.org

«СТУДЕНЧЕСКИЙ ВЕСТНИК»

Научный журнал

№ 16(208)
Май 2022 г.

Часть 12

Издается с марта 2017 года

Москва
2022

УДК 08
ББК 97
С88

Председатель редакционной коллегии:

Еникеев Анатолий Анатольевич - кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии КУБГАУ, г. Краснодар.

Редакционная коллегия:

Авазов Комил Холлиевич - доктор философии (PhD) по политическим наукам;

Бабаева Фатима Адхамовна – канд. пед. наук;

Беляева Наталия Валерьевна – д-р с.-х. наук;

Беспалова Ольга Евгеньевна – канд. филол. наук;

Богданов Александр Васильевич – канд. физ.-мат. наук, доц.;

Большакова Галина Ивановна – д-р ист. наук;

Виштак Ольга Васильевна – д-р пед. наук, канд. тех. наук;

Голованов Роман Сергеевич – канд. полит. наук, канд. юрид. наук, MBA;

Дейкина Алевтина Дмитриевна – д-р пед. наук;

Добротин Дмитрий Юрьевич – канд. пед. наук;

Землякова Галина Михайловна – канд. пед. наук, доц.;

Канокова Фатима Юрьевна – канд. искусствоведения;

Кернесюк Николай Леонтьевич – д-р мед. наук;

Китиева Малика Ибрагимовна – канд. экон. наук;

Кобулов Хотамжон Абдукаримович – канд. экон. наук;

Коренева Марьям Рашидовна – канд. мед. наук, доц.;

Кадиров Умарали Дусткабилович - доктор психологических наук;

Напалков Сергей Васильевич – канд. пед. наук;

Понькина Антонина Михайловна – канд. искусствоведения;

Савин Валерий Викторович – канд. филос. наук;

Тагиев Урфан Тофиг оглы – канд. техн. наук;

Харчук Олег Андреевич – канд. биол. наук;

Хох Ирина Рудольфовна – канд. психол. наук, доц. ВАК;

Шевцов Владимир Викторович – д-р экон. наук;

Щербаков Андрей Викторович – канд. культурологии.

С88 «Студенческий вестник»: научный журнал. – № 16(208). Часть 12. Москва, Изд. «Интернаука», 2022. – 60 с. – Электрон. версия. печ. публ. – <https://studvestnik.ru/journal/stud/herald/208>

ББК 97

ISSN 2686-9810

© ООО «Интернаука», 2022

Содержание	
Papers in english	5
Humanities	5
Section 1. Linguistics	5
OVERVIEW ON THE STATUS QUO OF "FUNCTIONAL LITERACY"	5
Assel Battalova	
Yusubali Kamalov	
FUNCTIONAL LITERACY AND ACTIVE METHODS OF TEACHING AND LEARNING	9
Assel Battalova	
Yusubali Kamalov	
ZERO MORPHEMES IN LANGUAGES	13
Valeriia Drugova	
Arina Mashistova	
Section 2. Literature	15
CULTURE OF FINLAND IN THE WORKS OF VALERY BRYUSOV	15
Daria Grebchenko	
Section 3. Pedagogy	17
EDUCATIONAL WORK WITH CHILDREN WITH DEVIANT BEHAVIOR	17
Owezova Bahar	
Alexander Markov	
Section 4. Philology	19
COMMON DIVINE WORDS OF CHRISTIANITY AND ISLAM AND THEIR CATEGORIZATION	19
Shakhzoda Khayotova	
Munira Khakimova	
Section 5. Law	22
THE CONCEPT OF SETTLEMENTS (SETTLEMENT LEGAL RELATIONS)	22
Anzhelika Gokina	
Natural and medical science	24
Section 6. Medical science	24
PREMATURE ANEMIA	24
Alexandrina Cebanu	
Marcela Şoitu	
Ludmila Pînzari	
LATE JAUNDICE OF THE NEWBORN	27
Condratiuc Maria	
Şoitu Marcela	
Social and economic science	30
Section 7. Political science	30
INFORMATION LAW	30
Vyacheslav Egorov	
Evgeniya Kharchenko	
Elena Maryasova	

Technical and mathematical science	33
Section 8. Information technology	33
CYBERSECURITY EDUCATION FOR CHILDREN IN ONLINE GAME FORMAT Aidos Sovetay	33
Қазақ тіліндегі мақалалар	38
Гуманитарлық ғылымдар	38
1-бөлім. Өнертану	38
ДЫБЫС ЭФФЕКТИЛЕРІ Баджанова Ақтолқын Жарқынбекқызы Мурсалимова Гүлнар Амангелдиновна	38
КИНОДАҒЫ ТҮС ПЕН ШЫНДЫҚ Самғар Рақым	41
2-бөлім. Педагогика	43
ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫНДА ҚАЛАЙ ШЕШІМ БОЛА АЛАДЫ Еслямов Серик Газизович Омарбек Арайлым Болатханқызы Оралова Салтанат Шорабековна	43
ҚАЗАҚСТАННЫҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ КЕМШІЛІКТЕРІНІҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН ПОТЕНЦИАЛЫ Полат Нұрдәулет Дәулетұлы Дусенбаева Наргиза Мырзабековна Акбаликова Лейла Дюсенгалиевна Сауранбай Сандуғаш Бабағалиқызы	47
Табиғи және медицина ғылымдарының	51
Секция 3. Медициналық ғылым	51
МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚОРҒАНЫС ҚҰРАЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ТӘРТІБІ Жақсылық Анель Бақытбекқызы Сарсенова Диана Ержанқызы Сауранбай Сандуғаш Бабағалиқызы	51
4-бөлім. Фармацевтикалық ғылым	54
СІБІР ТЕҢГЕЖАПЫРАҒЫ (ALHEMILLA SIBIRICA Z.) ШӨБІНДЕГІ ФЛАВОНОИДТАРДЫҢ САНДЫҚ АНЫҚТАУ ӘДІСІН ӨЗІРЛЕУ Базарбай Меруерт Мұхаммедқызы Кожанова Калданай Каржауовна Саякова Галия Мырзагалиевна	54
ЖАТАҒАН ТЕМІРТІКЕН (TRIBULUS TERRESTRIS L.) ӨСІМДІК ШИКІЗАТЫНАН АЛЫНҒАН ЭКСТРАКТЫСЫНЫҢ ХИМИЯЛЫҚ ҚҰРАМЫН ТАЛДАУ Самиғуллина Айнара Қуанышқызы Кожанова Калданай Каржауовна Саякова Галия Мырзагалиевна	57

PAPERS IN ENGLISH**HUMANITIES****SECTION 1.****LINGUISTICS****OVERVIEW ON THE STATUS QUO OF "FUNCTIONAL LITERACY"***Assel Battalova**Student,**Mukhtar Auezov South Kazakhstan State University,
Kazakhstan, Shymkent**Yusubali Kamalov**Academic advisor,**Mukhtar Auezov South Kazakhstan State University,
Kazakhstan, Shymkent*

Methodical peculiarities in the formation of functional literacy of students of Intellectual Schools.

Relevance of the research topic: In a modern dynamically developing society, the content of the concept of "literacy" has significantly expanded. Along with the traditional interpretation of literacy, which characterizes a person's ability to read, write and perform arithmetic calculations, the concept of "functional literacy" has become actively used.

Scientific novelty: Functional literacy acts as a way of social orientation of the individual, integrating the connection of education (primarily general) with multidimensional human activity. This feature of functional literacy is clearly seen in its definition as the ability to solve life problems in various fields of activity on the basis of applied knowledge needed by everyone in a rapidly changing society. The author of the article insists on the need to pay more attention and strengthen functional literacy, which promotes people's participation in social, cultural, political and economic activities, as well as lifelong learning. Since as society develops, the requirements for applied knowledge grow (their range expands, new qualitative features are formed), we can say that the level of functional literacy of a person is an indicator of his ability to adapt to the conditions of the microsocium. The author sees excellent opportunities for this fruitful process in the study of the level of functional literacy of school graduates as one of the indicators of their readiness for life in the adult community. S.G. Vershlovsky and M.D. Matyushkina recommend teachers to model author's tools or indicators that include characteristics of skills that revealed its content.

Theoretical significance: The emphasis is placed on the fact that the less intellectual effort a particular skill requires, the higher young people assess their ability to cope with the task. The importance of the formation of functional literacy carried out in the process of school education is emphasized, and the fact that it lags behind the development of skills acquired by young people in everyday life. The attention of readers is drawn to the decrease in the general literacy of graduates. As the results of the unified state exam in the Russian language showed, the direct manifestations of

a low level of practical literacy were: poverty and one-sidedness of the vocabulary of students, primitiveness and monotony of the syntactic structure of speech, poorly formed sense of style, inability to clearly and harmoniously both in form and content to express their point of view on the problem.

The practical significance of the article lies in the fact that the author recommends increasing the importance of functional literacy in modern conditions, since it is a guarantee of human survival and an attribute of continuing education. It seems appropriate to introduce the characteristic of functional literacy of graduates as one of the indicators for assessing the modernization of the domestic secondary school. It is emphasized that functional literacy is an indispensable condition for the successful adaptation of young people to the environment.

Literary "finishing" of the article: The volume of the article is 5 pages. The text of the article contains links to primary sources. The most important words and expressions from the author's point of view are italicized. Of the linguistic means of expression, there are comparisons and hyperboles. The style of speech is journalistic, there are expressive expressions.

Novelty, reliability and truth of the factual material. The article contains an impressive amount of statistical data, a comparison of different types of schools was carried out – private, gymnasiums, regular, evening.

The objectivity of the selection of facts and their representativeness. The authors rely on numerous and diverse facts when defining their position and views. The factual material confirming the correctness of the conclusions and recommendations is given.

Validity of scientific conclusions. All the statements found in the article are confirmed, the text contains factual data in the form of tables corresponding to the given methodological recommendations and conclusions.

The integrity of the article. In conclusion, the authors provide data on the implementation of functional literacy and give recommendations for optimizing this process, analyzes its advantages and disadvantages. Thus, this article has integrity and has a logically justified structure.

The most striking facts, examples, thoughts given in the article:

- It is necessary to note a general decrease in self-assessments of functional literacy in 2005 in comparison with 2003.

- At the same time, the merit in improving the computer literacy of young people can hardly be entirely "attributed" to school, since the search for information on the web can be the result of everyday communication and entertainment at home.

- The generally low ratings of such blocks as "Legal and socio-political literacy" and "Literacy of behavior in emergency situations" are of particular concern.

- There is reason to believe that the formation of functional literacy, carried out in the process of schooling, lags behind the development of skills acquired by young people in everyday life.

- A general decrease in the grades "exposed" by 2005 graduates of their functional literacy indicates a mismatch between value orientations and real behavior. This can be a source of serious problems at the very first stages of independent life.

- So, over the past years, young people have consistently named health among the most significant values, but at the same time they do not know how to provide first aid to themselves or others. They highly appreciate the ability to establish contacts, but at the same time they do not know how to control themselves.

- The decrease in the general literacy of graduates deserves special attention.

- As the results of the unified state exam in the Russian language showed, the direct manifestations of a low level of practical literacy were: poverty and one-sidedness of the vocabulary of students, primitiveness and monotony of the syntactic structure of speech, poorly formed sense of style, inability to clearly and harmoniously both in form and content to express their point of view on the problem posed.

- It is not by chance that university teachers state the growing gap between school and higher education institution.

- There is a social aspect in the level of functional literacy: the dependence of the ability of young people to apply applied knowledge and skills on the financial situation of the family, its social status.
- The decline in the literacy rate of graduates, regardless of the type of school they attended, is alarming.
- Underestimating the level of functional literacy of young people as one of the indicators of their readiness for adulthood, the hope of "finishing" in subsequent activities complicates the process of socialization and reduces the importance of school as its institution.

Updating the content of education involves the following fundamental categories:

- 'educational process'
- The system of elements - "when they are ordered and coordinated with each other, these elements help students, teachers, leaders and the entire system as a whole to learn and improve"
- The new system of educational content consists of prerequisites and practices that include:
 - a new pedagogical approach (active approaches to educational activities),
 - updated GOSNO,
 - new evaluation principles

The emphasis is placed on the fact that Changes in perceptions and practices to the positive side. "We had reforms earlier, but this is already a change in the educational paradigm" (director, city school). Examples of simple answers when interviewing teachers:

- "knowledge level control" Examples of more detailed answers "assessment helps the teacher to plan the next lesson, and students to improve their knowledge and skills."

The practical significance of the article lies in the fact that the author recommends increasing the importance of the following key changes in the education system:

- The role of the teacher
- The role of students
- Cooperation
- Motivation and professionalism
- Communication with parents
- Significant difference in assessment for training: 'the main emphasis in assessment is on knowledge, understanding and the ability to use the studied material in specific conditions and new situations'

The following challenges are emphasized in the implementation (implementation) of the GEF DOE

- Room for maneuver: autonomy + level of restriction (the difference between national and school education content)
- Pedagogy
- Resources and conditions

The authors rely on numerous and diverse facts when defining their position and views. The factual material confirming the correctness of the conclusions and recommendations is given. All the statements found in the article are confirmed, the text contains factual data in the form of tables corresponding to the given methodological recommendations and conclusions.

- Experienced teachers recognize that the changes in teaching that are required of them are critical and have little to do with their past
 - Teachers feel confident to implement these changes
 - Drivers for changes:
 - interdisciplinary connections

- methodological support
- changes in the assessment system and the relationship of assessment with educational goals
- tension between necessary experimentation and accountability
- balance between autonomy and limitations
- Support and preparation
- Scaling
- Rate of change
- Understanding + goals at different levels of the education system
- Feedback + Monitoring

References:

1. Vershlovsky S.G., Matyushkina M.D. Functional literacy of school graduates. // Sociological research. – No. 5, May 2007. – pp. 140-144. http://ecsocman.hse.ru/data/012/635/1219/Vershlovski_19.pdf.
2. Winter L., McLaughlin C., Kurakbayev K., Kambatyrova A., Ramazanova A., Terrano D. (2017). Introduction of the New Curriculum, Pedagogy and Assessment in Primary School (Grade 1) in Kazakhstan, presented at HACKER Conference, Bolzano, Italy, 2017. <https://eera-ecer.de/ecer-programmes/conference/22/contribution/40470/>.

FUNCTIONAL LITERACY AND ACTIVE METHODS OF TEACHING AND LEARNING

Assel Battalova

*Student, Mukhtar Auezov South Kazakhstan State University,
Kazakhstan, Shymkent*

Yusubali Kamalov

*Academic advisor, Mukhtar Auezov South Kazakhstan State University,
Kazakhstan, Shymkent*

The relevance of the article. Due to the trends of the current educational process, an English teacher is challenged to contribute to formation of universal educational actions. Students should learn autonomously to acquire new knowledge, skills and competencies. In this regard, communicative educational actions act as an important component in developing the ability to establish the necessary contacts with others and coordinate actions taking into account opinions of interlocutors. Communicative universal learning activities play a vital role in the teaching process of secondary schoolchildren, for whom interpersonal communication becomes the leading activity.

Requirements of the State Educational Standard to forming communicative universal educational activities and implementing a student-centered approach involves the use of group work in the lesson, contributing to students “activation” as a subject of educational and cognitive activity.

Today, there exists a contradiction between the requirements of the State educational standard for forming communicative universal training actions and the lack of appropriate exercises in educational and methodological guidelines that provide this process. As a result, there are insufficient communicative universal educational actions formed. This contradiction allows us to formulate the main problem of teaching and learning, which are concluded in finding group forms of work, aimed at the effective formation of communicative universal educational actions for students at the middle stage of education in school.

Group exercises have been theoretically approved, their effectiveness have been developed and empirically tested by a group of researchers:

- research on interaction and communication in psychology and pedagogy (A.G. Khripkova, G. Craig, G.S. Abramova, D.B. Elkonin, D.I. Fel'ndshtein and others);
- E.N. Solovova, A.N. Shchukin, E.I. Passov, etc. examined methods in teaching foreign languages;
- the concept of the formation of universal educational actions have been analyzed by A.G. Asmolov, G.V. Burmenskaya, I.A. Volodarskaya, O.A. Karabanova and others;
- communication-oriented teaching methods for foreigner languages have been suggested by E.I. Passov, G.A. Kitaygorodskaya, E.S. Polat, S.A. Tyurikova and etc.;
- works devoted to the formation of communicative competence when teaching foreign languages through learners interactive activities (E.M. Polat, E.I. Passov, D. Brown, J. Harmer, R. Slavin, S. Kagan, S. Thornbury, J. Scriverener and others).

Insufficient development of the issue allowed defining its topic: “Group work in English lessons as means of forming communicative universal educational actions”.

The formation of communicative universal educational actions when teaching a foreign language at the middle stage at school will be effective if group forms of work are organized and provided, which includes:

- taking into account the age characteristics of school students,
- taking into account the requirements of the State Educational Standards, Model program of teaching a foreign language;
- taking into account the principles of group work;

- compatibility of the chosen teaching methods and techniques with the specifics of the subject, the level of education;
- creation of a set of group exercises in teaching English.

In a modern school, it is important to actively apply new teaching approaches in practice. Among them, the most effective and long-established appears to be the system-activity approach.

For the first time the concept of the system-activity approach was introduced in 1985. Firstly, activity is always a purposeful system that is aimed at results. Secondly, the result can only be achieved if there follows feedback. Thirdly, it is vital to take into account the individual and psychological-age characteristics of a child's personality and unique features.

This means that any activity carried out by its subject includes an aim, the means, the very process of transformation and its result. At the present stage, the task of the school is not to give a certain amount of knowledge, but to teach how to learn. We must help a child learn new ways of acting, provide with tools that can be applied in life when kids leave the school.

The main principle of the activity approach is that knowledge is not presented in a finished form, but students receive information on their own, participating in project, research activities.

The goal of the teacher when introducing or working out the material is not to explain and tell everything in an accessible way. The teacher should help organize the work of students in such a way that they themselves find solutions to the problem, answers to questions, and work out lexical and grammatical structures in speech.

In English lessons, to activate the cognitive and practical activities of students, one can use a variety of techniques, forms and methods of organizing the educational process. It is no coincidence that the use of the activity approach motivates students to learn a foreign language, creates a positive emotional background for the lesson.

The group form of work in an English lesson gives a lot:

- Strengthens interpersonal relationships;
- Develops the ability to communicate;
- Promotes the growth of motivation to learn;
- Provides the best conditions for the development of speaking skills and the exchange of knowledge between students;
- Increases the status of popularity of students in the team.

It also makes the role of the teacher more fruitful - instead of being forced to learn, the main task of the teacher is to provide assistance, which is important.

Organization of work in groups and pairs:

The teacher should give directions. The explanation should be clear and understandable to the whole group in the form of a chalkboard note or handout. Sheets and instructions should contain clear goals and time limits.

The exercise should be feasible and interesting for the students, corresponding to their level. The task should encourage students to work together in a group and come to an agreement with a decision.

It is necessary to take into account the complexity of the task when dividing the class into groups and pairs. Undoubtedly, more difficult tasks should be assigned to the group and when ideas are exchanged with the rest of the class.

The teacher can assign roles to groups. For example, someone can be a timekeeper, someone can be in charge, and someone will write down ideas that have arisen during the discussion.

The educator can answer questions and guide students through the discussion.

At the end of the time, the teacher invites each group to speak. Thus, an exchange of opinions takes place.

Examples of group work methods

A Bloom Ball is a project where students complete activities that take them through all the levels of Bloom's Taxonomy, from knowledge to synthesis. Bloom Balls can be used in any subject area and work beautifully with a rubric [1].

The basic unit of the Bloom Ball is a pentagon inside a circle. Each Bloom Ball will need 12 of these. The content activities go inside the pentagon. When cut out, the circle creates little tabs that are folded up and stapled or glued.

They are great independent work and promote collaboration if students work in pairs or small groups – and certainly when putting them together! Bloom Balls incorporate art with your subject matter. They make an attractive splash when completed and displayed [1].

A Bloom Ball project offers students at all levels the opportunity to demonstrate their engagement and understand of complex texts. Teachers and students can customize the activities for each panel, challenging students to create a cohesive whole representing their learning [2].

Three Dimensional Learning

Each panel on the ball represents a level of Bloom's Taxonomy. More panels should be at the application, analysis, and synthesis levels than at the more basic levels.

Synthesis

Students work in groups of 2 or 3 to complete the activities for each panel. Students can collaborate throughout the process, giving feedback and combining efforts on panels, or they can work individually after making a group plan. The final project must form a cohesive whole.

Knowledge to Evaluation

Each group member must complete panels that move up the levels of Bloom's Taxonomy. On the more difficult panels (analysis, evaluation), group members may want to work more collaboratively [2].

Running dictation activates such types of speech activity as listening, reading, writing, promotes the development of spelling, punctuation, grammatical skills, as well as memorization of lexical units. Such an exercise can be used at the stage of activating the grammatical or lexical material being studied in speech. Also, the use of the running dictation technique is possible at the stage of consolidation or control of the formed skills. This technique promotes the development of attention, visual and auditory memory, logical thinking, motor skills, and group work skills. In addition, it is suitable for students with different learning styles [3].

Key elements of the running dictation technique

The teacher selects in advance a small-sized passage of text or dialogue with the language material that is being studied at this stage. The text can also be compiled independently based on the needs and capabilities of the group and the topic being studied. The teacher prepares several copies of this text and hangs them in different places of the study. For the development of logical thinking and the establishment of structural and semantic connections of the text, you can use confused sentences, which will later need to be arranged in order. Next, the teacher forms pairs or groups. When working in a group, one of the students writes down the sounding text, the others take turns "running" and dictating phrases or sentences. The student has the right to run up to the text several times and dictate it in parts. If desired, all members of the group can change roles.

When familiarizing students with the rules, it is important to remind them that they can read and pronounce aloud the text from the assignment, including punctuation marks and letters of the alphabet only in English. The sounding text should be written word for word. The group that completes the task faster and more correctly than everyone else (including correct spelling and punctuation) becomes the winner. It is important to indicate the evaluation criteria and points in advance (if necessary).

After the completion of such a "competition", it is necessary to organize self- or mutual verification with an analysis of the mistakes made. In addition, it is possible to continue working on the content of this text/dialog. This technique can be used at different levels of learning English [3].

Grass skirt can be used to perform grammatical and lexical exercises in cases where it is necessary to diversify the consolidation of the material [4].

The main material for the game is any closed-type exercise, in which 6 to 12 separate sentences are presented. Multiple choice questions, filling in gaps and short answers will do

Preliminary preparation.

Make the required number of copies according to the number of commands. Copy the exercise onto colored paper, one color per team. If there is no colored paper, you can mark it with markers.

Make horizontal incisions so that each sentence in the task appears on a separate strip, but do not cut through the sheet to the end, it looks like a grass skirt.

The class is divided into groups of 3-4 people.

In each group, a "secretary" and a "runner" are selected.

Rules of the game activity

The runner runs to his exercise, which is hanging on the wall as far away from the team as possible. The runner tears off one strip and returns to the team. The team solves the task, the secretary writes down the answer on a strip of paper. The runner runs to the teacher. The teacher checks the assignment. If it is correct, then the runner runs for the next strip. If not, it returns to the team, where the students correct the error.

During the teacher's slam game, the team must change the runner.

The team that coped with all the suggestions of the task the fastest wins.

If the class is weak or the exercise is difficult, give students a list of possible answers on the blackboard [4].

In conclusion, the task of the teacher is to activate the activity of each student, to create a situation for their creative activity in the learning process. With the use of new information technologies, the educational process is not only revived and becomes more diverse, but also opens up great opportunities that contribute to the expansion of the educational framework, motivational potential and principles of individualization of learning.

With the help of active activity, students can be authors, creators, which contributes to the increase of creative potential, expanding not only the general outlook, but also language knowledge.

In teaching a foreign language, the project method enables students to use the language in situations close to real everyday life, which undoubtedly affects the effectiveness of mastering and consolidating knowledge of a foreign language in a big way.

References:

1. <https://www.smores.com/3uqe-bloom-ball>.
2. <https://www.growinggradebygrade.com/2016/09/use-bloom-balls-like-boss.html>.
3. <https://slovo.mosmetod.ru/2016/06/06/ivanova-e-a-primeneniye-tekhniki-running-dictation-na-urokakh-anglijskogo-yazyka/>.
4. <https://www.teachingenglish.org.uk/article/grass-skirts-revision-race>.

ZERO MORPHEMES IN LANGUAGES**Valeriia Drugova***Student,
Plekhanov Russian University of Economics,
Russia, Moscow***Arina Mashistova***Student,
Plekhanov Russian University of Economics,
Russia, Moscow*

To start with, in linguistics the morphemic structure of words is studied together with its segmentation into the smallest meaningful units. Basically, grammatical morphemes are distinguished into free morphemes (also termed function words) and bound morphemes that are normally attached to different parts of speech to mark the form, tense and other features. However, there is a linguistic phenomenon that violates such a neat, clear-cut definition and thus deserves to be analyzed in greater detail.

In English and in other natural languages, it is attractive to posit the existence of morphemes that are invisible on the surface but have their own syntactic and semantic definitions. Zero morphemes or otherwise ghost morphemes are usually defined as segments that are not pronounced or written and they are marked as "Ø". Thus, it is possible to claim that a zero morpheme appears when a word changes its meaning but does not change its form. It is essential to note that such morphemes are just like any other overt morphemes except for having null strings (i.e. " "). Besides, zero morphemes should be distinguished from so-called "gaps" in wh-questions and relative clauses in that zero morphemes are not traces or "place holders" of any other overt morphemes in a given sentence.

There are at least two types of zero morphemes: zero morphemes at the morphology level and those at the syntax level. A zero morpheme at the morphology level applies to a free morpheme and forms an inflected word. Some zero morphemes at the syntax level are those which may apply to a constituent larger than a single word and change the categories or features of the constituent. They are like ordinary derivational or inflectional morphemes except that their application is not confined within a word boundary.

According to the morpheme-based morphology, a null morpheme is realized by a phonologically null affix. In simpler terms, a null morpheme is an "invisible" affix. And the process of adding a null morpheme is called null affixation, null derivation or zero derivation. The concept was first used over two thousand years ago in Sanskrit grammar. Some linguists object to the notion of a null morpheme, arguing that it sets up an unverifiable distinction between a "null" or "zero" element, and nothing at all.

Within the field of inflectional morphology, the phenomenon of zero-affixation is unique; we have seen that complex words are usually formed by affixation to mark either tense, person, number, or case. Words may, however, also be formed without visibly modifying the structure of the input word that serves as the base. Over and above, there are several types of zero derivation and the directions of this process that can be differentiated. Take for instance the irregular verb "to put" and its past participle form "put" or the singular "sheep" and its plural realization "sheep" – in both cases, the inflectional morphemes as grammatical markers, representing concepts such as tense and number, are lacking any overt marking. Another example – a noun "walk" that comes from the verb "to walk" and this means that a noun was converted from a verb. That process is called a conversion or zero derivation because no change was necessary to the form of the word.

Zero morphemes can also be used in regards to verbification, meaning the fact when an adjective, noun or non-verb is converted to a verb. For instance, the adjective "dirty" becomes the verb "to dirty". Thousands of words have been formed by using verbification, and the category is

constantly expanding. On top of that, precisely verbification has produced many new words for everyday use, although it has been criticized by some who believe it produces too many neologisms and slang expressions. As for neologisms, they are considered to recent or isolated words or phrases that are gaining currency, but that has not yet been fully accepted into mainstream language.

As zero derivation is a productive process present in all walks of life, when the fast, everyday life requires people to react promptly to the different demands from the environment and to express themselves as economically as possible, in both written and spoken form, the electronic means of communication increase the productivity of this process. People look for shorter ways to say something, but without any harm in meaning; that is, they tend to be short, clear, yet, understood.

Additionally, zero derivation is a typical feature when it comes to the process of borrowing words from other languages. A lot of Latin and French loan words were for some time felt to be foreign elements and were not «converted» with the same ease as native stems were. Nevertheless, loan words remain strangers for a time, and it usually takes time before a derivation type is applied to a heterogeneous class of words. Zero - derivation was facilitated by the co-existence of borrowed substantives and verbs.

Other zero morphemes at the syntax level are used to deal with optional words. We define a zero morpheme for an invisible morpheme that is a counterpart of the overt one. An example is an accusative relative pronoun as in "a student (who) I met yesterday". Another example of this kind is '~ou" in imperative sentences. Having a zero morpheme for the unrealized '~ou" makes parsing and the interpretation of imperative sentences straightforward. Analogous to the treatment of optional words, VP-ellipsis as in "Mary likes a dog, and Bill does too" is handled syntactically by defining a syntax-level zero morpheme for an elided verb phrase (called VP-ELLIPSIS). During the discourse process in LUCY, the antecedent of VP-ELLIPSIS is recovered.

Now to summarize the advantages for having zero morphemes, first, zero morphemes SG reduce redundancy in the lexicon. Second, zero morphemes seem to be a natural way to express words that do not appear on the surface but have their overt counterparts (e.g., null accusative relative pronouns, vp-ellipsis). Third, since each zero morpheme has its own syntax and semantic interpretation in much the same way as overt morphemes, and since the semantic interpretations of binary rules that combine a zero morpheme with its argument (or functor) are kept as simple as they are in Categorical Grammar, semantic interpretations of sentences with zero morphemes are compositional and straightforward. Typically in the rule-based approach, the semantic operations of unary rules are more complicated: they might perform such operations as introducing or retracting some semantic primitives that do not exist in the semantic lexicon. But with our zero morpheme approach, we can avoid such complications. In conclusion we should say that our use of zero morpheme is not restricted to the traditional zero-affix domain. We use them, for example, to handle optional words and VP-ellipsis, extending the coverage of our grammar in a natural way.

References:

1. Brinton, Laurel J (2000). *The Structure Of Modern English: A Linguistic Introduction*. Philadelphia: Benjamins Publishing Company.
2. Fromkin, V. et.al (2001). *An introduction to the theory of word structure*. Cambridge: Cambridge University.
3. Department of Linguistics (2011). *Language files: Materials for an introduction to language and linguistics (11th ed.)*. Ohio State University Press.
4. Kemmer, Suzanne. *Words in English: Structure*. Retrieved 10 April 2014.
5. Matthews, P. (1991). *Inflectional morphology and syntax*. In *Morphology (Cambridge Textbooks in Linguistics, pp. 206-222)*.
6. Packer, Martin. *Morphology*. Retrieved 20 March 2014.
7. Spencer, Andrew. (1992) *Morphological Theory*. Oxford: Blackwell.

SECTION 2.

LITERATURE

CULTURE OF FINLAND IN THE WORKS OF VALERY BRYUSOV

Daria Grebchenko

*PhD student, Masarykov University,
Czech Republic, Brno*

The work of Valery Bryusov is extensive and varied. In his works, the writer repeatedly touched upon the theme of various cultures of the world. Bryusov repeatedly led the work on the creation of poetry collections. So, for example, he was the editor-in-chief of the collection of poetry of Armenia, and then of Latvia. A year later, in 1917, the anthology "Collection of Finnish Literature" («Сборник финляндской литературы») was published, the editorial work on the poetic works of which was also headed by V. Bryusov. The writer repeatedly visited Finland in 1905 and 1913. There he spent, according to his memoirs, some of the best days of his life, being close to his close friend N. Petrovskaya. The poet dedicated his poems to Finland, for example, "To the Finnish people" («К финскому народу»).

V. Bryusov was especially interested in Finnish mythology, as evidenced by many researchers. He even created a cycle of poems "On Saima" («На Сайме») dedicated to Finnish culture. In the poem "We are in a boat together" («Мы в лодке вдвоем») mythological images are reflected, testifying to V. Bryusov's deep knowledge of the epic "Kalevala" («Калевала»). It is known that V. Bryusov also wanted to create poems imitating the Finnish epic, which he intended to include in his collection Dreams of Humanity («Сны человечества»). The collection dedicated to Finnish literature also includes poems translated by the poet. The researchers emphasize that the collection was necessary and important for Finnish culture, as it showed the beauty of Finnish poetry and drew public attention to the culture of Finland.

The poem "Land of the Forests" («Страна лесов») sings of the beauty of Finland, the main character refers to the heroes of Finnish mythology to give his story folk motifs. He calls nature the kingdom of Vellam, the beautiful goddess of the lakes, who appears before the main character in the form of a young and beautiful girl. The visions of the "forest maidens" and the guardians of the forest, the appeal to the folk epic "Kalevala" («Калевала») give a unique image to the poem. Love for the native land is also imbued with the poem by A. Yennes (А. Иеннес) "Wake up, Finland!" («Проснись, Финляндия!»). The work contains mythological images, such as Sampo, a miracle mill that brings happiness to its owners. In the "Song of Vuoksa" («Песня Вуоксы») by I. Erkkö (И. Эркко), the river is a personified living being, capable of bringing both creation and destruction.

The theme of death is devoted to the poem "Third" («Третья»). Relentless fate pursues two lovers, the main characters, who, obeying the order of fate, must leave this world. Fairy-tale images are presented in L. Chiesti's (Л. Кизэсти) poem "Mitimaria" («Митимарья»), the main character of which, being a mischievous fairy, plays with young people "under the night of Kupala" («под ночь Купалы»). The poem reflects folk beliefs, fortune-telling practices. The girls tied the sheaves with charmed threads, and wondered "whose wedding to be for the Intercession" («чьей быть свадьбе к Покрову»). V. Bryusov explains in his notes that Mitimaria is a Midsummer Fairy. In the poem "Revenge in the Forest" («Месть в лесу»), the main character Urtti (Уррти) predicted a tragic death in a fight with a bear, but the hero managed to avoid a sad fate. Having allowed darkness into his soul, he, with the help of mysterious dark forces, leads to the death of his rival. The wife of the protagonist, the beautiful Marya, frightened by the power of the other world over her husband, drowned herself in a swamp.

The poem "At the mouth of the river" («При устье речки») tells about the posthumous fate of the soul. The spirit hovering over the river observes the life of people, remembering its past. Folklore motifs permeate L. Onerva's (Л. Онервы) poem "Responsibility to the clan" («Ответственность пред родом»). Nature in the work is presented as a living animated being, the hero turns to Frost, asking the ruthless old man to spare the people who suffer in this world. The hero also asks his family to protect himself and his family, feeling his duty to his ancestors. Begging God to take pity on people, he asks the Lord for help to guide him on the righteous path.

The accuracy and elegance of translations of Finnish poems are noted by many researchers in their works. Also, some researchers emphasize that the choice of poems was not accidental. This indicates that poems with folklore motifs reflecting pantheistic views were chosen for translation.

Valery Bryusov loved and appreciated the culture of Finland very much. He admired the beauty of Finnish poems, and found a special charm in the folk songs of the Finnish people. Also, the writer studied history and literature with special care; it is no coincidence that several sections in his personal library were devoted to the theme of the cultures of various peoples.

References:

1. [В. Брюсов, М. Горький. Сборник финляндской литературы. - Пг.: Парус, 1917., с. 490.]
2. [В. Брюсов, Из моей жизни. - Мск.: Терра, 1994., с. 266.]

SECTION 3.**PEDAGOGY****EDUCATIONAL WORK WITH CHILDREN WITH DEVIANT BEHAVIOR***Owezova Bahar**student, Belgorod State National Research University,
Russia, Belgorod**Alexander Markov**Scientific supervisor,
senior lecturer, Belgorod State National Research University,
Russia, Belgorod***ABSTRACT**

The article deals with educational work with children with deviant behavior. It is shown how educational work with children plays a role in deviant behavior.

Deviant behavior can be defined as a system of actions or individual actions that contradict legal and moral norms accepted in society. Its essence lies in an incorrect understanding of one's place and purpose in society, in certain defects in the moral and legal consciousness of children and adolescents.

The socio-psychological characteristics of children and adolescents with deviant behavior as a specific social group include: increased anxiety, cruelty, aggressiveness, conflict, etc., which usually take on a stable character in the process of spontaneous group communication that develops in various kinds of companies. This system of relations, including those based on the laws of deviant adolescent groups, acts in most cases only as a situation of substitution when a teenager is not accepted into the world of socially significant adult relations. The socio-psychological microclimate of this group has a decisive influence on the formation of a teenager's behavioral strategy, the ways in which he assimilates a deviant (or delinquent) subculture, and the emergence of semantic barriers in relationships with adults.

The study was conducted on the basis of the MOU Kitovskaya Secondary School oblast. Ivanovskaya. It was attended by students of grades 1 A and G, the total number of subjects was 33 people.

Questionnaire Basa-Darki (Diagnostics of the state of aggression).

The questionnaire is designed to study the level of manifestation, and the main types of aggression and hostility in interpersonal interaction at home, in the process of learning or work. Allows you to qualitatively and quantitatively characterize the manifestations of aggression and hostility. Aggressiveness is understood as a personality trait characterized by the presence of destructive tendencies, mainly in the field of subject-object relations. Hostility is understood as a reaction that develops negative feelings and negative assessments of people and events. The questionnaire is designed to study the aggressiveness of adolescents, adolescents and adults.

In accordance with the recommendations for completing this task, a popular test questionnaire was selected. The criteria for his choice were the relevance of the trait under study and the personal interest of the experimenter.

After the detailed instructions for the subjects, the answer forms were compiled and a sample of 96 people was formed, we carried out the survey, according to the schedule of the study. The result of this stage of work was a general description of the percentage of the sample and the results of processing points for each subject, presented in the appendices.

In the course of our work, we were able to prove the hypotheses that we put

In conclusion, I would like to say that the work carried out was interesting and important for the further study of psychology.

References:

1. Bandura A., Walters R. Teenage aggression. M. 2000.
2. Kozyrev G.I. Intrapersonal conflicts // Social and humanitarian knowledge. 1999. No. 2.S. 108.
3. Kon I.S. "How do they see themselves?" // Popular psychology for parents, ed. Bodaleva A.A., M.: Pedagogy, 1988, 256 pages.
4. Kon I.S. Psychology of early youth. - M., 1989.
5. Marinina E., Voronov Yu. A teenager in a "pack" // Education of schoolchildren. 1994. No. 6. S. 42-43.
6. Mozhginsky Yu.B. Adolescent aggression: emotional and crisis mechanism. - St. Petersburg, 1999.

SECTION 4.

PHILOLOGY

COMMON DIVINE WORDS OF CHRISTIANITY
AND ISLAM AND THEIR CATEGORIZATION*Shakhzoda Khayotova**Master student of Uzbekistan State World Languages University,
Uzbekistan, Tashkent**Munira Khakimova**Scientific supervisor, Senior teacher of 2nd faculty
of English Language Teaching Methods of Uzbekistan State World Languages University,
Uzbekistan, Tashkent*

ABSTRACT

This article discusses common divine words of christianity and islam and their categorization.

Keywords: religion, Christianity, Islam, Buddhism, telinguistics, stylistics, communicative position, text stylistics, lexicology, phraseology, linguoculturology, theology.

Religion plays a great role in the believer's life. This belief system is conveyed with the help words. Any religion let it be Christianity, Islam, Judaism, Buddhism; they all have their own lexicon: words, phraseological units and sentence. This vocabulary relates only to this belief and scripture of that religion. However, there are such kind of words which might be found out in Christianity and Islam.

There are some researches have been carried out by D. Crystal, E. Kucharska-Dreis and A.K. Gadomsky.^[3] Most of them are investigated by Russian and European scholars, which aimed at learning Christianity and its features in language and communication [3]. According to Galieva M. two directions can be distinguished in Theolinguistics: 1) studies carried out in the framework of Stylistics, and from Communicative Position; 2) studies which are related to Text Stylistics, Lexicology, Phraseology and Linguoculturology [3]. It is honor that, in Uzbekistan many works related to the Theolinguistics was carried out by Galieva M.R.

The intention of this research is to analyze and find out common religious words for Christianity and Islam. To our knowledge there are not such works which studied the common divine words of two religions thoroughly.

There are so many religions and they differ from each other. Nevertheless, all of them have some aspects in common and share some similar vocabulary. Our research shows that there are such kind of words which have similar meaning both in Christianity and Islam. Below there are presented these common divine words of two religions: *God, prophet, belief, sacred, faith, pray, prayer, spirit, worship, divine, bless, saint, salvation, preacher, pilgrimage, holy, death, rebirth, fasting, heaven, hell, the Creator, messenger, good, evil, demon, angel, ablution, scripts, Judgement day, verse (ayah), invocation, supplication, Bible (Injil), sin, Hereafter, priest*

The best memorable way to learn the concepts is to dividing them into some possible categories. Ryan S. Ritter and Jesse Lee Preston in their research suggested this categorization: 1) religious agents; 2) spiritual/abstract religious concepts and 3) institutional/concrete religious concepts [4] and we propose one more division 4) actions on religious purposes. So, using this grouping here we distinguish four types of common religious words of Christianity and Islam into followings:

1) Religious agents: *God, prophet, messenger, priest, preacher, priest, Creator, saint, preacher*

2) Abstract religious concepts: *belief, sin, Hereafter, Judgement day, demon, angel, good, evil, prayer, spirit, divine, blessing, holy, rebirth, heaven, hell, merci,*

3) Concrete religious concepts: *sacred scripts, Bible (Injil), verse (ayah), place for praying (church, masjid)*

4) Actions on religious purposes: *supplication, invocation, pilgrimage, pray, fasting, ablution, worship*

Moreover according to first category “religious agents”, there is word prophet-messenger. It means the chosen person by God to send his messages through these messengers. We have analyzed that there were prophets (and other personages) whose names were mentioned in both sacred scripts (Bible, Qur’an and Hadith (Sayings)).

They were names of prophets, angels, and personages and we considered them as common proper names in two beliefs. We have added short definition to some proper names which were the same and put them in a table:

Table.

Common proper names

№	Christianity	Islam
1.	Adam	Adam (a.s)*
2.	Eva	Havva
3.	Aaron	Harun (a.s)
4.	Abel (son of Adam)	Habil
5.	Abraham	Ibrahim (a.s)
6.	Azazel (angel who rebelled against the God)	Azazil
7.	Benjamin (son of Jacob)	Binyamin (a.s.)
8.	Cain (son of Adam)	Qabil
9.	Daniel	Daniyar (a.s)
10.	David	Dawood (a.s)
11.	Eber	Hud (a.s)
12.	Elisha	Alyasa (a.s)
13.	Enoch	Idris (a.s)
14.	Ezekiel/ Joshua	Zu al-Kifl (a.s)
15.	Goliath (Philistine giant who was defeated by David)	Jolut
16.	Hagar (mother of Ishmael)	Hajaar
17.	Isaac (son of Abraham)	Is’haq (a.s.)
18.	Ishmael (first son of Abraham)	Ismail (a.s.)
19.	Gabriel	Jibriiel (a.s. angel)
20.	Jacob	Yaqub (a.s.)
21.	Joachim (father of Mary)	Imran
22.	Jesus Christ	Isa ibn Maryam (a.s)
23.	Jethro	Shuayb (a.s.)
24.	Job	Ayyub (a.s.)
25.	John (son of Zechariah)	Yahya (a.s.)
26.	Jonah	Yunus (a.s.)
27.	Joseph (son of Jacob)	Yusuf (a.s.)
28.	Lot	Lut (a.s.)
29.	Mary (daughter of Joachim)	Maryam (a.s.)
30.	Michael	Mikail (a.s. angel)
31.	Moses	Musa (a.s.)
32.	Parqaleeta [1]	Muhammad (s.a.v.)**
33.	Noah	Nuh (a.s.)
34.	Raphael	Israfil (a.s. angel)

35	Salah	Saleh (a.s)
36	Sarah (mother of Isaac)	Sara
37	Saul (the first king of Israel)	Tolut
38	Seth (son of Adam)	Shis (a.s)
39	Shem (son of Noah)	Sa(a)m
40	Solomon (son of David)	Sulayman (a.s.)
41	Zechariah	Zakariya (a.s.)

From this research, it is concluded that Islam and Christianity have common words almost with the same meaning. Moreover, the proper names which are found in both religious sacred scripts have approximately similar stories related to the personages. It should be mentioned that this work is a part of the information which is analyzed. In order to cover all common concepts, to compare the distinctive and the similar features of the stories related to the proper names of these religions further researches are required.

*This and the other “a.s.” are read “alayhi salam” - “peace be upon him”

** “s.a.v.” sallallahu alayhi vasallam” – “peace and blessings be upon him”

References:

1. “The translation of the meanings of the Noble Qur’an in the English language” Dr. Muhammad Taqi-ud-Din al-Hilali and Dr. Muhammad Mukhsin Khan. Madinah <https://www.pdfquran.com/download/english/english-quran.pdf>.
2. “Holy Bible” King James version <https://holybooks-lichtenbergpress.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2010/05/The-Holy-Bible-King-James-Version.pdf>.
3. “Reflection of mythological-religious consciousness in the linguistic world picture” Galieva Margarita Rafaelovna the Abstract of The Doctoral Thesis (Dsc) on Philological Sciences. Fergana, 2019 <http://library.ziyonet.uz/uz/book/download/106334>.
4. “Representations of Religious Words: Insights for Religious Priming Research” Ryan S. Ritter & Jesse Lee Preston University of Illinois at Urbana-Champaign, Manuscript in press, Journal for the Scientific Study of Religion http://labs.psychology.illinois.edu/pramlab/Papers/Ritter_Preston_JSSR.pdf.
5. <https://islom.uz/maqola/9748>.
6. <https://myislam.org/glossary-islamic-terms-and-phrases/>.
7. https://www.bc.edu/content/dam/files/centers/boisi/pdf/bc_papers/BCP-Christianity.pdf.
8. <http://messageofthaqalayn.com/42-mahdi.pdf>.
9. <http://window.edu.ru/resource/668/27668/files/05110104.pdf>.
10. <https://umsonline.org/PrinterFriendly/WorldReligions.pdf>.

SECTION 5.

LAW

THE CONCEPT OF SETTLEMENTS (SETTLEMENT LEGAL RELATIONS)

Anzhelika Gokina

*student, Belgorod State University,
Russia, Belgorod*

At the moment, there are many disputes regarding the legal nature of settlement legal relations. This is due to the fact that there are no concepts of settlements and settlement relations in the legislation. At the same time, these concepts are used quite often in the legislation. The nature of settlement legal relations was considered by many experts in their works, but they did not come to a common point of view, and therefore the concepts were not formulated.

The Civil Code of the Russian Federation enshrines Chapter 46, which deals with settlements. Article 861 of the Civil Code states that: «Settlements with the participation of citizens not related to their entrepreneurial activities may be made in cash (Article 140) without limitation of the amount or in a non-cash manner» [1]. It follows from this norm that the legislator fixed only the forms of calculation, without indicating its essence. Based on this, many scientists distinguish the concepts of cash and non-cash payments only, without forming a general concept.

Due to the fact that settlement relations are closely interrelated with monetary obligations, first of all, it is necessary to single out the concept of the latter category. Monetary obligations occupy an independent place in the legal system. This term is not established in the legislation. Shitov I.A. understands monetary obligations as «a civil legal relationship, the content of which is the creditor's right of claim, and the corresponding legal obligation of the debtor to make a payment, i.e. an action (or actions) to transfer a certain (definable) amount of money (currency)» [7, p. 285]. The main feature of monetary obligations is the obligation to pay money. As a criterion, on the basis of which such a category as a monetary obligation is allocated, it is that there is a goal – repayment of monetary debt.

Judicial practice confirms this understanding of monetary obligations. In the Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation No. 13, the Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation № 14 dated 08.10.1998, it was established that monetary obligations are such an obligation by virtue of which the debtor is obligated to pay money [2].

Based on the above, it follows that the calculation is an action that is aimed at paying off a monetary obligation. Therefore, it is considered that the basis for the emergence of settlement relations are monetary obligations. In particular, Yu.S. Brovko points out that in the «trade turnover in the absolute majority of transactions, monetary obligations are an integral element of them. The legal relations on the execution and acceptance of the execution of a monetary obligation are called settlement legal relations» [3, p. 55]. Based on this, many scientists believe that settlement relations do not have an independent economic role. They perform an auxiliary function, which consists in the fact that when they are implemented, no new value is formed. However, we can partially agree with this.

In some cases, settlement relations actually perform an auxiliary function. They mediate the process of transferring money from one person to another. However, in some cases, the settlement relations themselves act as the basis for the emergence of monetary obligations. An example of when they can act as such a basis is a bank account agreement. This dual nature of settlement relations ensures equivalence in civil turnover when the movement of goods under the main contract is accompanied by a corresponding transfer of money.

In this regard, the monetary obligation should be recognized as the basis for the emergence of settlement relations. However, the latter acquire legal independence in the course of their functioning.

This is also confirmed by the subjective composition of these relationships. The circle of subjects of monetary obligations does not coincide with the circle of subjects of settlement relations. For example, the subjects of a monetary obligation to pay for the purchased goods are the buyer and the seller, who are the debtor and the creditor, respectively. Settlement relations that have arisen on the same basis may include other entities, in particular credit organizations that serve these persons.

As already mentioned, there are different approaches to this definition in the scientific literature. Some of them should be considered.

Pavlov D.P. believes that: «calculations should be understood as the transfer (transfer) of funds in fulfillment of private or public legal obligations of a monetary nature, as well as the transfer (transfer) of funds as the subject of the transaction» [6, p. 146]. In turn, Mikhailenko E.M. defines settlement relations as «social relations regulated by the norms of law that arise between the subjects of a paid civil obligation and a credit institution in connection with payments for transferred property, work performed, services rendered or on other grounds» [5, p. 89]. Erpyleva N. Yu. he suggests such a concept of settlement relations «these are relations that include actual and legally significant actions aimed at fulfilling a monetary obligation (repayment of a monetary debt) in cash and non-cash forms, which are regulated by private and public law norms contained in national legislation, international treaties and international customs» [4].

Based on the above, it is possible to formulate such a definition of settlement relations – these are relations that are implemented through actual and legal actions, in order to fulfill a monetary obligation in cash and non-cash forms, which are regulated by private and public law norms.

In order to determine exactly what should be understood by settlement or settlement legal relations, it is necessary to determine their signs. These should include:

- 1) The calculation involves the implementation of actions that are both factual and legal in nature;
- 2) The basis for the emergence of settlement legal relations are monetary obligations;
- 3) The purpose of the calculation is the repayment of monetary debt;
- 4) The settlement can be implemented in cash and non-cash forms;
- 5) Settlement legal relations can arise both in the private legal sphere and in the public-right.

The latter feature is highlighted on the basis that settlements can be carried out to repay monetary debts against foreign creditors. This is directly provided for by international legislation.

References:

1. The Civil Code of the Russian Federation (part two) of 26.01.1996 № 14-FZ (ed. of 01.07.2021) // Collection of Legislation of the Russian Federation. 1996. № 5. St.410.
2. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation № 13, Plenum of the Supreme Court of the Russian Federation № 14 of 08.10.1998 (ed. of 24.12.2020) «On the practice of applying the provisions of the Civil Code of the Russian Federation on interest for the use of other people's money» // Bulletin of the Supreme Court of the Russian Federation. 1998. № 12.
3. Brovko Yu.S. The economic and legal nature of settlement relations // Bulletin of the Student Scientific Society. 2020. No. 12. Pp. 54-58.
4. Erpyleva N. Yu. Settlement relations in the theory of banking law and Russian legislation. URL: <https://www.hse.ru/> (accessed: 04/10/2022).
5. Mikhailenko E.M. Civil Law. Special part: textbook and workshop for applied Bachelor's degree. Moscow: Yurayt Publishing House, 2019. 356 p.
6. Pavlov D.P. The concept of settlement legal relations and their legal regulation // Actual problems of modern legal science and practice: collection of scientific articles based on the materials of the All-Russian student scientific conference with international participation. St. Petersburg, 2021. P. 146.
7. Shitov I.A. Monetary obligations in Russian civil law // Young Scientist. 2021. № 15 (357). Pp. 284-286.

NATURAL AND MEDICAL SCIENCE**SECTION 6.****MEDICAL SCIENCE****PREMATURE ANEMIA*****Alexandrina Cebanu****Student,**The State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemițanu",
Moldova, Chisinau****Marcela Șoitu****Doctor of medical sciences, associate professor,**The State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemițanu",
Moldova, Chisinau****Ludmila Pînzari****Doctor of medical sciences, associate professor,**The State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemițanu",
Moldova, Chisinau***ABSTRACT**

Retrospective clinical study from January 2021 - January 2022 of cases of Premature Anemia, diagnosed in the Premature Department of the Mother and Child Center, performed on a group of 60 patients

Premature anemia is a multifactorial anemia characterized by low erythropoietin levels, iatrogenic blood loss, low circulating blood volume, and insufficient erythropoiesis [1].

It is a problem due to its high incidence, associated symptoms and high transfusion needs [2]. It is a hyporegenerative normochromic normochromic anemia that occurs between the 2nd and 6th week of life in premature infants under the age of 35 weeks [2, 3, 6].

It is an "exaggeration" of a physiological anemia due to decreased erythrocyte mass after birth, low lifespan of erythrocytes with fetal hemoglobin (Hb F) to premature 50%, rapid expansion of blood volume (10-15% per week) , vitamin E deficiency [2].

Keywords: Premature Anemia, Prematurity, Hb, Blood Group.

Problem statement

Premature anemia is directly proportional to the incidence of prematurity. Premature anemia is characterized as a pathological condition due to clinical and hematological changes, based on iron deficiency and incomplete ontogenesis factors, associated with decreased Hb concentration with or without decreased red blood cell count. [3,4]

Premature anemia is also an exaggerated decrease in hematocrit compared to the hematocrit of the full-term newborn. [5]

Physiological anemia occurs earlier in premature and is more intense than in the full-term newborn due to the shorter lifespan of erythrocytes, more pronounced growth rate and vitamin E deficiency [6]. The more premature the newborn, thus the hematocrit may be lower [3].

The aim of the study:

Studying the evolution of anemia in premature infants depending on their age at birth and gestational age.

Objectives:

1. Clinical-anamnestic analysis of cases of premature anemia from January 2021 to January 2022, based on the study of observation sheets according to the following criteria: gestational age, gender, weight, umbilical cord blood NN, APGAR score, blood type, by number of pregnancies and births of the mother, Hb, O₂, risk factors, diagnosis, treatment.
2. Analysis of paraclinical parameters based on: Blood group, and umbilical cord outcome factor of the newborn, general analysis of the blood, biochemical analysis of the blood
3. Assessment of the effectiveness of the indicated treatment (According to the National Clinical Protocol).

Methodology and research methods

The study itself is based on retrospective analysis, performed on the basis of cases of Premature Anemia, diagnosed in the Premature section of the Mother and Child Center during January 2021 - January 2022, being complied with law no. 133 of 08-07-2011 Regarding the protection of personal data.

The object of study was presented by 60 patients diagnosed with Premature Anemia from different areas of the Republic of Moldova.

The results were analyzed and systematized following the completion of medical records encoding demographic, anamnestic, clinical and paraclinical data, for computerized statistical processing by methods of analysis using Microsoft Excel and Documents, according to the following criteria: gestational age, gender, weight, NN umbilical cord blood group, APGAR score, blood type, number of pregnancies and births of mother, Hb, O₂, risk factors, diagnosis, treatment.

Out of the total of 546 patients admitted to the Premature Department of the Mother and Child Center between January 2021 and January 2022, 63 patients were diagnosed clinically with Premature Anemia, of which 2 newborns were transferred to the surgery department, and a newborn with an extremely low birth weight died.

Results of the research

Following the elaboration of the patients' research sheets, we determined that the main causes that determined Premature Anemia in the represented patients are:

The body cannot produce enough red blood cells because of the risk factors that were present in the mother before birth or during birth.

Hemorrhage present in some mothers during birth that causes red blood cells to be lost faster than the body has the ability to replace them.

The body with certain risk factors destroys red blood cells as shown in the study given covid 19, placenta previa, scarring ulcer, cesarean section, more history of loss, maternal age at conception of children below the permissible limit, or above the permissible limit causes growth and births of children with certain health problems such as Premature Anemia.

In this study we note that the main risk factors for mothers whose children have Premature Anemia are mothers who have undergone cesarean delivery, mothers with one or more scars on the uterus, and the presence of more than 2 births. antecedents.

Conclusions

1. Premature anemia is a complication of the pathology which is a consequence of prematurity and as a consequence of the basic pathology which confirms the data of the authors of the studied literature (Camilia Martin, Ann R. Stark, Anne Hansen, Eric Eichenwald, ect.)

2. Determining safe and effective biomarkers remains a challenge for physicians around the world. But it seems that research into the composition of erythropoietin is leading to a potentially good result, as KR Reissman and Allan J. Erslev have shown. ,,

3. The administration of erythropoietin has considerably reduced the number of patients in need of erythrocyte mass transfusion compared to the period when erythropoietin was not administered, which is an impressive good result.

References:

1. Aher S, Ohlsson A, Late erithropoietin for preventing red blood cell transfusion in preterm and/or low birth weith infants(Review), The Cohrane Library, 2018.
2. Amiel Tison CI- Neurologie Perinatale, Masson, Paris, 2009.2.
3. Anemiile,, conf. dr Negoita, Editura medicală, Bucuresti 2015.2.
4. Armony-Sivan R, Eidelman AI, Lanir A, Sredni D, Yehuda S: Iron status and neurobehavioral development of premature infants. J Perinatol. 2004; 24:757–62.
5. Beard J, De Regnier RA, Shaw M, et al. Diagnosis of iron deficiency in infancy. Lab Med. in press.
6. PCS-Anemia-neonatala-2021. prof. Larisa Crivceanscaia, prof. Șoitu Marcela, prof. Colodrovschi Ana.

LATE JAUNDICE OF THE NEWBORN

Condration Maria

*Student,
The State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemițanu",
Moldova, Chisinau*

Șoitu Marcela

*Doctor of medical sciences, associate professor,
The State University of Medicine and Pharmacy "Nicolae Testemițanu",
Moldova, Chisinau*

ABSTRACT

In the retrospective study, the risk factors of 207 neonates with neonatal jaundice were analyzed. The study showed a sporty incidence of maternal risk factors. In all the cases investigated, an impairment of the skin color of the newborns was revealed in the first days. In all cases, phototherapy was indicated as a method of treatment, most often using a lamp.

Keywords: Jaundice, Bilirubin, Phototherapy, Premature.

Problem statement

Neonatal jaundice is characterized by the yellow coloration of the skin, sclera and mucous membranes, caused by the accumulation of Bi in the tissues, with the increase of Bi more than 50 $\mu\text{mol} / \text{l}$. [1]

Neonatal jaundice is one of the most common causes of medical intervention in the newborn. While transient hyperbilirubinemia (HB) is present in almost all newborns, the detection of jaundice requires a trained observer and good lighting. Jaundice in newborns has a reported incidence of between 60% and more than 90% [2].

Elevated serum bilirubin levels are a common finding in the first week of life. This can be a transient phenomenon that resolves spontaneously or can mean a serious or even life-threatening neurological condition. There are many causes of hyperbilirubinemia and each has its own prognostic and therapeutic implications. Regardless of the etiology, elevated serum bilirubin levels may be potentially toxic to the newborn [4].

Jaundice is the most common pathology that requires medical care and hospitalization of the newborn. Yellow skin and sclerosis in newborns with jaundice is the result of the accumulation of unconjugated bilirubin. In most newborns, unconjugated hyperbilirubinemia reflects a normal transitional phenomenon. However, in some newborns, serum bilirubin levels may rise excessively, which may be a cause for concern because unconjugated bilirubin is neurotoxic and can cause neonatal death and lifelong neurological sequelae in newborns. who survive. For these reasons, the presence of neonatal jaundice frequently leads to the evaluation of the diagnosis [3].

Neonatal jaundice was first described in a Chinese textbook 1,000 years ago. Theses, essays, and medical textbooks from the 18th and 19th centuries contain discussions of the causes and treatment of neonatal jaundice. Some of these descriptions also describe a lethal case in newborns who probably had Rh isoimmunization. In 1875, Orth first described the yellow coloration in the newborn, later called Schmorl kernicterus (nuclear jaundice). [4]

The aim of the study is to study the occurrence of late jaundice in premature infants and the risk factors that have a significant value in the development of late jaundice in the newborn.

The objectives of the study:

1. Assessment of risk factors involved in the onset of late-onset jaundice in newborns.
2. Studying the clinical-pathological features of late jaundice in premature newborns.
3. Determining the effectiveness of treatment methods applied in late jaundice of premature newborns.

Methodology and research methods

The study records from the premature section of the I.M.S.P C.M and C. were used as study material. The research was carried out based on the study of the medical records of the patients during the year 2021. Patients were included in the following groups: I group Non-immune pathological jaundice: 166 newborns. Group II Pathological immune jaundice: 41 newborns. The study included 166 newborns diagnosed with non-immune neonatal jaundice (Jaundice associated with preterm birth-92 patients, Jaundice due to lactation inhibitors- 7 patients, Jaundice due to other specific causes -5 patients, Jaundice due to unspecified- 18 patients, Jaundice due to polycythemia - 6 patients, anemia - 38 patients).

In the study, the survey method was used, which included the following indicators: observation sheet number, child's name, gestational age, anthropometric data (weight), sex of the newborn, birth completion, Apgar score at 1 and 5 minutes, Resume, mother's and fetal blood type, pregnancy number, birth number, whether or not oxytocin was administered at birth, breastfeeding period, fetal water color (clean / yellow / green), maternal risk factors, and complications during pregnancy, meconium elimination period, general condition (satisfactory / moderate / severe pregnancy), dynamic jaundice, liver and spleen size, dynamic monitoring of bilirubin, hemoglobin, erythrocytes, leukocytes, glucose, protein C reactive. Clinical diagnosis of the newborn, concomitant diagnosis of the mother, the indicated method of treatment.

Research of the results

Following the study, it was established that the total number of newborns registered in the preterm ward during the year 2021 is around 546, of which in the first non-immune group with neonatal jaundice 166 of which with Jaundice associated with anemia- 38 patients, neonatal jaundice unspecified- 18 patients, neonatal jaundice due to other specific causes -5 patients, neonatal jaundice due to polycythemia- 6 patients, neonatal jaundice associated with preterm birth-92 patients, neonatal jaundice due to lactation inhibitors- 7 patients. II immune group: Jaundice associated with anemia 13 patients, Neonatal jaundice unspecified 6 patients, Neonatal jaundice due to other specific causes - 9 patients, Neonatal jaundice due to polycythemia - 2 patients, Neonatal jaundice associated with premature birth - 11 patients.

According to the results of our study, it was found that children born in the first pregnancy have a more frequent incidence of late jaundice than children born in subsequent pregnancies. First batch at first birth (41.46%) compared to second birth (24.39%), third birth (24.39%), fourth birth (2.43%) fifth sixth and seventh birth (0, 00%). From the number two group at the first birth, a higher rate is also observed at the first birth compared to the others: the first birth (38.55%) compared to the second birth (28.90%), the third birth (19.27%), fourth birth (6.02 %) fifth (5.42%) sixth (4.81%) and seventh birth (0.00%).

Depending on the sex of the child, the predominance of males is found in both groups studied: In the first group, males include 56% and females 44%. In the second group, 55% male and 45% female.

According to the results of our study, newborns born at the gestation period of 32-36 weeks, show a higher share of late jaundice than children born at the gestation period 28-31 weeks and 37-39 weeks. In the first group gestational age 28-31 weeks (27%), 32-36 weeks (54%), 37-39 weeks (19%). In the second group, gestational age 28-31 weeks (39%), 32-36 weeks (47%), 37-39 weeks (14%).

The results of our study show that babies born with a low birth weight (1550-2500 grams) in both groups I and II have a higher incidence of late and more frequent jaundice. Birth weight in the first batch of newborns 100-1500 grams. (9 newborns 21.95%), 1550-2500 grams. (24 newborns 58.53%), > 2500 grams (8 newborns 19.51%). The results obtained in the second group: newborns 100-1500 grams (64 n in 38.35%), 1550-2500 grams (84 newborns 50.6%), > 2500 grams (18 newborns 10.84%).

It is known that some drugs, such as oxytocin, metronidazole, acetylsalicylic acid may cause jaundice. The study found a high share of oxytocin during birth. In the first group, oxytocin was administered at birth in 92.69%, compared to the second group 78, 91%.

In the study we determined that from both groups examined in the study, the elimination of meconium is determined later in newborns with late jaundice. From the results obtained based on the observation sheets, there is an increased number of newborns in which the level of Hb <150 g / l in children with late jaundice.

According to the first medical evaluation of the newborn in the first 60 seconds after expulsion, according to the Appgar score In group no. I opted for values between 6-7 in 90.24%, and values between 8-9 9.75% compared to the medical evaluation performed 5 minutes after birth between 6-7 56.09%, and values between between 8-9 in 43.90%. In group no. II, values between 6-7 were chosen in 85.87%, and values between 8-9 27.17% compared to the medical evaluation performed 5 minutes after birth between 6-68.48%, and values between 8-9 in 14.13%.

The color of the amniotic fluid gives us information about the health of the fetus from the moment of birth, so according to the study when examining the fetal waters it is determined: In group no. I clear amniotic fluid 60.7%, yellow amniotic fluid 17.07%, green amniotic fluid 21.95%. In lot no. II in 88.04% clear amniotic fluid, in 6.52% yellow amniotic fluid, 7.61% greenish amniotic fluid in newborns.

From the results obtained based on the observation sheets, there is an increased number of newborns at which the level of Hb <150 g / l in children with late jaundice. In the lot no 1 68.29% and respectively in the lot no. 2 77.1%.

According to the results obtained from the study regarding the tendency of the skin to turn yellow, the manifestation of the subicteric and jaundice skin is observed from the first days. In group no. 1 Kramer I (9.75%), Kramer II-III (82.92%), Kramer IV (7.31%), and in lot no. 2 Kramer I (22.89%) Kramer II-III (58.43%), Kramer IV (18.67%).

According to the results of our study, it was found that the most common pathologies encountered in mothers are: In the first group examined Iron deficiency anemia (31.70%), Gestational hypertension (4.87%), Preeclampsia (2.43%), Pancreatitis (17 .07%), Affected (4.87%), Chronic pyelonephritis (14.63%). In group no. 2 Iron deficiency anemia (19.27%), gestational hypertension (6.62%), preeclampsia (7.22%), pancreatitis (5.42%), colpitis (4.21%), chronic pyelonephritis (3.01%), Gestational diabetes (3.01%).

As a result of the study, 100% of the initiation of the treatment of jaundice by phototherapy was identified. Of which it was used by phototherapy of 1 lamp (60.38%) among newborns, by phototherapy of 2 lamps (25.6%) of newborns and by phototherapy with 3 lamps (14%) of newborns.

Conclusions

1. The most common risk factors for late jaundice are: Prematurity, Incompatibilities of blood groups, Preeclampsia, Gestational hypertension, Oxytocin administration, Cesarean surgery, Low birth weight.

2. Early diagnosis and management are essential in late-onset jaundice that can be treated with phototherapy, pharmacological agents, intravenous immunoglobulins, and erythrocyte mass transfusion in severe cases.

3. Phototherapy - simple and safe treatment for neonatal jaundice of newborns. It is a non-invasive, safe and readily available therapy worldwide.

References:

1. P. Stratulat et al., "On the approval of the National Clinical Protocol ' Neonatal Jaundice 'Developed by the authors' team, "2019.
2. S.Y. Mojtahedi, A. Izadi, G. Seirafi, L. Khedmat, and R. Tavakolizadeh, "Risk factors associated with neonatal jaundice: a cross-sectional study from iran," Open Access Maced. J. Med. Sci., Vol. 6, no. 8, 2018, doi: 10.3889 / oamjms.2018.319.
3. P.C. Young, K. Korgenski, and K.F. Buchi, "Early readmission of newborns in a large health care system," Pediatrics, vol. 131, no. 5, 2013, doi: 10.1542 / peds.2012-2634.
4. B.R. Totapally and D. Torbati, "Neonatal jaundice," International Pediatrics, vol. 20, no. 1. 2005. doi: 10.1542 / pir.15.11.422.
5. National Clinical Protocol "Neonatal Jaundice", Chisinau 2020.

SOCIAL AND ECONOMIC SCIENCE**SECTION 7.****POLITICAL SCIENCE****INFORMATION LAW*****Vyacheslav Egorov****Student,**Belgorod State National Research University,
Russia, Belgorod****Evgeniya Kharchenko****Student,**Belgorod State National Research University,
Russia, Belgorod****Elena Maryasova****Ph.D. in Philosophy, Associate Professor,
Belgorod State National Research University,
Russia, Belgorod***ABSTRACT**

The development of information technologies, the creation of new computer networks, the expansion of the sphere of information activity - these and other characteristic features of the process of informatization of human life and the whole society led to the emergence of such a new branch of law as information law. It has developed in many countries of the modern world, including in the last decade in Russia.

Keywords: information law, meaning, structure. political.

Determining the subject of information law, involves identifying a certain area of social and other phenomena, institutions and other organizational and technological arrangements that it studies. When determining the subject of information law, some difficulties arise, since it is a rather complicated procedure to clearly delimit the scope of information law from related industries. After all, information permeates all spheres of human life, all relations regulated by one or another branch of law.

“Probably it is inevitable to note that there is no single approach to identifying the subject of information law among those involved in this issue. Some authors believe that information law is a complex branch of legal regulation methods. Others consider information law as a system of legal norms that regulate public relations in the information sphere.” [1, p 25]. Others say argue that information law is “an emerging branch of legal science that studies a set of legal norms governing information relations in society and containing regulations regarding information activities in general”. However, in my opinion, the study of information law requires a slightly different approach than what is presented in the above definitions.

I want to note that a other approach to the study of information law does not imply a denial of already developed doctrines, since it is impossible to argue, for example, with the fact that

information law is a complex branch of law. The proposed approach involves only the refinement of existing doctrines and some of their changes. I believe it is necessary to dwell in more detail on some points that characterize information law precisely as a complex industry.

Norms of information law are not always contained in normative acts, which, with a certain degree of conventionality, can be attributed to the so-called information legislation. They are scattered over a great variety of legal acts regulating such branches as constitutional, civil, administrative, financial and criminal law. This again confirms the fact that the regulation of the rules of conduct in connection with information activities is necessary in almost all spheres of human life.

The complexity of information law is also characterized by the fact that its norms govern all relations developing in the controlled territory regarding the collection, processing, accumulation, storage, search, distribution and provision of documented information to the consumer. With the modern nature of social relations, this provision has practical significance. Carrying out activities on information (collection, storage, etc.) in various spheres of life, individuals and legal entities are obliged to comply with the norms of information law. Failure to comply with them will lead to information chaos, which, of course, can negatively affect.

The object of legal regulation of information law is information of a special kind - documented information, i.e. information recorded on a material carrier with details that will help to identify it. The content and semantic orientation of information is not considered as an object, since this is the prerogative of the subject of legal regulation. It is documented information (document) that currently has a high degree of relevance. Documents in the formation of a single information space of federal, regional and local levels circulate quite actively (recently - more in electronic format). Of great importance in order to reduce the waste of time is the exchange of information (documents) in entrepreneurial (commercial) activities. To enumerate all forms of activity related to the exchange of information, there will not be enough time and effort. The ever-increasing introduction of automated information systems into the work of various bodies leads to the formation of the possibility of unauthorized access to data banks. In this case, documented information as an object of information law regulation is a very vulnerable place in the database and needs additional protection mechanisms. Mechanisms for the protection of documented information, i.e. various promising information technologies, special technical means, protect information precisely as an object of legal regulation of information law.

Speaking about the content side of the subject of information law, in my opinion, it is fair to say that information law is not so much a branch of law as a component of the system of law in general, but a set of certain rules of behavior that participants in the information exchange. This provision does not deny that the information law has a certain structure (norms and institutions), sources. On the contrary, any phenomenon of life has a specific structure, logically objective prerequisites for the emergence, which fully applies to information law. However, in my opinion, information law is not a branch of law in the sense accepted for legal science. This is a set of fundamental principles of the political structure of the state in the presence of an information society that is emerging or formed in it, which individuals and legal entities are obliged to follow as subjects of relations regarding the collection, processing, accumulation, storage, search, distribution and provision of information to the consumer and which regulate the activities of citizens, legal entities, public authorities and local self-government on information, as well as a combination of developed theoretical doctrines and the entire array of international legal norms relating to issues of international information exchange and the activities of subjects of international law in the information sphere.

“The methods of information law determine how or how the socio-political and legal life in the information sphere is regulated and how information law is known as a science” [2, p 21-22]. All methods are divided into two groups: methods of studying (or learning) information law and methods of direct legal regulation of information law. Both of these groups, in turn, can be conditionally divided into general and particular.

Methods for studying information law imply the presence of a subjective factor: for each theoretically developed doctrine, it is important exactly how or in what way certain provisions of information law, its main institutions, problems and phenomena are studied. The general methods in

this group include the historical, comparative methods, the method of comprehensiveness, knowledge, ascent from the abstract to the concrete. Of particular note is the method of abstraction. “Particular methods of studying information law should include the method of a systematic approach and analysis of practice, since it is they that allow us to consider information law as a set of fundamental principles of the political structure of the state” [3, p 55].

Methods of legal regulation of information law can also be conditionally divided into general and private. Since information activities in general and information law in particular closely interact with other branches of law, the general methods of legal regulation include such as the method of equality of arms, power and subordination, self-government, as well as methods for regulating the activities of participants information exchange (dispositive, imperative).

In conclusion, I would like to summarize that information law is an emerging industry of the new millennium, and that is why now it is necessary to focus on the emerging industry and determine the criteria for its development.

References:

1. Rassolov M.M. (1999) Information Law: Study Guide (In Russia).
2. Rassolov I.M (2017) Information law. Textbook and workshop for academic baccalaureate (In Russian).
3. Kovaleva N.N. (2007) Information Law of Russia. Tutorial. M.: Publishing and Trade Corporation "Dashkov and K"(In Russian).

TECHNICAL AND MATHEMATICAL SCIENCE**SECTION 8.****INFORMATION TECHNOLOGY****CYBERSECURITY EDUCATION FOR CHILDREN IN ONLINE GAME FORMAT***Aidos Sovetay**Master's Degree student,
University of International Business,
Kazakhstan, Almaty***ABSTRACT**

Spoofy is a cybersecurity game that educates kids about the threats they can face online, teaches them how to behave online, and answers other questions related to smart devices. During the game, children are encouraged to go through various scenarios, collect pets and do many other interesting things. The target audience of the game is children of primary school age, but the game is also suitable for preschool children if they play together with adults. Levels can be completed in any order. The "School" and "Birthday" levels are shorter and easier, children can complete them on their own. Park is already a bit harder, and Grandma's is best suited for older kids. All levels can be played together with adults.

Description of the game

Cybersecurity is an important topic for everyone, including children. Almost all adults, as well as many children, have smart devices, almost everyone can freely use the Internet. Despite the fact that most social networks assume that their users are over 13 years old, as a rule, children start using these services much earlier. Children play on the Internet, go to school forums, communicate with friends. That is why it is important that children understand how to behave on the Internet from a very early age, as well as be able to recognize various dangers. The game draws attention to three very important topics: The Internet is directly related to real life. Posts on social networks and behavior on the Internet directly affect people's daily lives. Money spent on the Internet is real money, and the messages and comments posted online have a direct impact on people's lives. Behavior on the Internet can cause numerous problems. The concept of cybersecurity also includes children's understanding of the consequences that can arise as a result of using the Internet: you can offend a friend, spread unpleasant information, or become a victim of criminals yourself.

Not every Internet user can be called a friend. On the Internet, children encounter a wide variety of people, many of whom are their old or new friends. However, there are many bad people who do not immediately seem so. Accordingly, children should be attentive to who they communicate with, with whom they exchange information, who they add as friends. In addition, it will be useful for children to learn as early as possible that there are numerous scammers on the Internet.

Seek help from an adult. Often children cannot or do not want to seek help from an adult because they are afraid or think that their parents will not be able to answer their questions. However, adults have a richer life experience, and many of them have already encountered similar problems on the Internet, so it is worth contacting them.

First level - "School"

On the "School" level, the cyberhero must help the children and adults he meets in and around the school. The focus at this level is on the rules of conduct on the Internet. Passing the level, you can

pick up items (headphones, a toy hare, accessories), as well as complete five small tasks and one large one. The level is not too long, and its passage does not require much planning.

Picture 1. Screenshot of game on "School" level

Second level - "Park"

In the "Park" level, the cyberhero must mainly help adults, and the focus is on cybersecurity issues. At the "Park" level, you can collect various items or immediately start completing tasks. All tasks are different, but almost all of them are united by the topic of cybersecurity. This level is longer than the first, some tasks involve communicating with several people, and some of the tasks are opened only after completing the previous ones.

Picture 2. Screenshot of game on "Park" level

The third level - "At the grandmother"

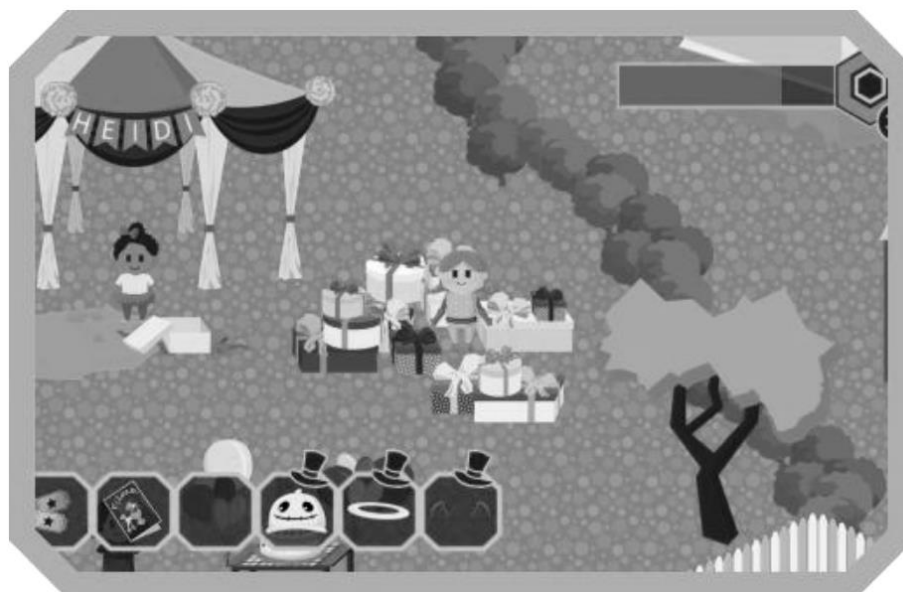
The theme of the "Grandma's" level is Internet fraud and online crime. The tasks of this level are not too long, but compared to the first two levels, they raise more serious questions. The topics in this level may seem a bit difficult for preschoolers, but they are still worth playing through. The passage of the level takes longer - it will take 15-20 minutes.

Picture 3. Screenshot of game on “At the grandmother” level

Fourth level - "Birthday"

At the level of "Birthday" in the first place, previously studied topics are raised again: passwords and device protection, posting photos on the Internet, as well as online shopping. This level is similar to the "School" level, it is quite easy to complete and is mainly aimed at younger children. The level is not too long and is good for toddlers.

Picture 4. Screenshot of game on “Birthday” level

Main topics in the game

Photo Sharing

When children take pictures of each other and exchange pictures, it is important that they keep the following in mind:

1) You need to be fully aware of who they are photographing and whether the person knows that he is being filmed.

2) You can not upload photos on the Internet that depict other people, especially if these are not the most successful shots.

3) In no case should the photographs contain any personal information: name, phone number, address, etc. Also, do not post photos that may attract criminals, or footage in which someone is depicted naked.

Separately, we should talk about the fact that children should never share photos in which they have little clothing or are naked. Whoever is depicted in such photos (children, adults), you cannot share them. It should be said that you generally do not need to send your photos to strangers without consulting your parents. On the Internet, there are often people of dubious reputation who collect photographs of children, organize the so-called modeling contests or send out their own photos. If the child began to receive photos of strangers, he should inform one of the adults about this.

Friend requests

On the Internet, people add someone as a friend every day, and children are no exception. That is why it is extremely important to teach children to critically evaluate those they add. If the wrong person gets into the list of friends for the child, additional information about the child will be at his disposal, and therefore access to him. Children should know that they can only add friends with those whom they know in real life or through the game. If the name and face in the photo are familiar, but the profile seems strange, you need to be careful and ask additional questions, as often people create fake profiles on the Internet.

Adults should be aware of all meetings with friends on the Internet, especially if the “friend” asks not to talk about it.

Internet fraud

On the Web, you can find a lot of free things, advertisements and great deals. A lot of this is a scam.

1) The word "free" is often followed by infection with viruses or other malware. If something should not be free (for example, a movie), but an outsider demands money, such an offer should be treated with caution.

2) Calls like “Come and win” are usually scams. Even if you immediately received something, you should not share a link to this offer.

3) If something looks too good to be true, it's usually a hoax.

Chatting in the Internet

When communicating on the Internet, you should follow the same rules of courtesy as in real communication. Moreover, communication on the Internet can have much more consequences, so children should be reminded of the following points:

1) When you write something on the Internet or upload photos, you leave traces.

2) For the words that you use when communicating on the Internet, you will have to answer in the same way as for those spoken in real life.

3) When publishing something on the Internet, you should remember that subsequently it will be almost impossible to stop the distribution of this information, so you need to be clear about what you are publishing, for whom, and be aware that people can share your information.

Passwords

Access to all devices and accounts must be password protected. There are three things to keep in mind:

1) All passwords must be different, i.e. Each account must have its own password.

2) Passwords should not be too simple:

a. The password must be at least 12 characters long.

b. The password must include letters, numbers, and other symbols.

c. Do not use simple combinations as a password, such as your name, family member's name, etc.

3) No one, except maybe only your parents, should know your passwords.

Breaking into

Hacking a computer refers to using it to gain access to the data or system stored on it. Hackers may act for certain ethical purposes, but most often these are malicious acts. As a rule, in order to hack a computer, certain skills and abilities are required, but sometimes people achieve their goals by resorting to ready-made hacking solutions offered on the Internet. Computer hacking is an illegal act, the police often get to the hackers, and the hackers themselves are treated as criminals.

References:

1. The European Cybersecurity Month (ECSM) [Electronic resource], 2020. – <https://participationpool.eu/de/resource/spoofy-cyber-security-game-for-children/>.
2. SALTO Participation and Information Resource Centre, 2021 – <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/inspiration/resources/spoofy-online-game>.
3. The Digital Skills and Jobs Platform, Matteo Mirigliano, 04 November 2021 – <https://cybersecuritymonth.eu/countries/finland/spoofy-mobile-game-teaches-kids-cybersecurity-skills>.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ МАҚАЛАЛАР

ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР

1-БӨЛІМ.

ӨНЕРТАНУ

ДЫБЫС ЭФФЕКТИЛЕРІ

Баджанова Ақтолқын Жарқынбекқызы

магистр,

Т.Қ. Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер Академиясы,

Қазақстан, Алматы қ.

Мурсалимова Гүлнар Амангелдиновна

Өнертану кандидаты, доц.

Т.Қ. Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер Академиясы,

Қазақстан, Алматы қ.

АҢДАТПА

Фильмнің дыбыс әлемі музыка, сөз және шу (әдетте дыбыстық эффектілер деп атайды) сияқты үш негізгі компоненттен тұрады. Көрермен мен өнерді байланыстыратын алтын көпір саналатын дыбыстың атқарар ролі жоғары. Өз кезегінде кино әлеміне үлкен төңкеріс алып келгені де белгілі. Осы компоненттермен саналы түрде жасалған дыбыстық шешім - фильм сәттілігінің маңызды элементтерінің бірі.

АННОТАЦИЯ

Звуковой мир фильма состоит из трех основных компонентов: музыки, слов и шума (обычно называемых звуковыми эффектами). Звук, являющийся золотым мостом между зрителем и искусством, играет важную роль. В свою очередь, известно, что он произвел настоящую революцию в мире кино. Звуковое решение, сознательно созданное с использованием этих компонентов, является одним из важнейших элементов успеха фильма.

Түйін сөздер: кинематограф, дыбыс, музыка, дыбыс эффектілері, кино тарихы

Ключевые слова: кинематограф, звук, музыка, звуковые эффекты, история кино.

Кіріспе. Кино – қоғамның санасына әсер етуші, мәдениеттерді байланыстырушы, шынайылықты танытушы құрал. Кино арқылы ұлттың өнегелік-рухани негіздері, елдің табиғи-ландшафттық көрінісі, халықтың өмір салты әлемге танылады. Әрбір дәуірдің өз талабына сәйкес, кино сол заманның тарихи оқиғасын, адамдардың тағдырын, халықтың тіршілік қаракетін шынайы оқиғамен көрсетеді. Көркемдік және шығармашылық мүмкіндіктерге ие болу арқылы кино әдептік-өнегелік, тәрбиелік және эмоциялық қызметтерді жүзеге асырады, сол арқылы тұлғаның қалыптасуына ықпал етеді [1, с. 2].

Дыбыс құбылысы кинематографиялық шешімнің негізгі элементіне айналды. Ол аудиторияға бағыт береді, эмоционалды түрде назарын аудартады, кейде кейіпкерлердің тәжірибесін көрсетеді, оны аудиторияға жеткізеді. Басқаша айтқанда, ол дыбыс құбылысын

драмалық көркем әдебиеттің орталығына қояды. Оны өріс элементі ретінде анықтауға болады. Қазіргі кинодағы диалогтар - бұл айтылатын оқиғаны ілгерілету үшін қолданылатын негізгі есту компоненті ретінде қабылданады. Басқа компонент болып табылатын музыка болса, оқиғаның эмоционалды өлшемін жасайды. Фильмнің жақсы қабылдануының себептері өте көп (идея, тақырып, динамика, ритм, музыка, сюжет т.б.) [2, с. 112]. Эффектілі дыбыстар, керісінше, кадрда көрсетілгендерге қосымша күш пен әсер қосады, бірақ олардың мәні жеткілікті түрде түсініксіз құбылыс сияқты көрінеді. Эффектілі дыбыстар, тек кинематографиялық оқиғаны күшейтетінін ескере отырып байқайтын болсақ, оның маңыздылығы диалогтармен бірдей екендігіне көз жеткіземіз. Дыбыстық эффектілерге (SFX) фильмдегі сөз бен музыкадан басқа барлық дыбыстар кіреді. Бұрын жазылған табиғи немесе өңделген дыбыстар аудиторияға оқиғаны жарқын қабылдауға мүмкіндік береді. Тіпті оны жақсы қабылдауға көмектесетін вокалды белгілер ретінде анықтауға болады.

Талдау. Фильмнің негізгі текстурасын құраса да, өзін білдіртпеуге тырысатын дыбыстық эффектілер (қоршаған орта/ғарыштық дыбыстар, жеке дыбыстар және т.б.) бар. Музыкант немесе дыбыс инженері болмаған соң, біз, естіген дыбыстарымыздың көбін елей бермейміз. Біз түс, текстура және орналасу орны жайлы негізгі ақпараттарды көзімізге көрініп тұрған ортадан аламыз. Сол себепті күнделікті өмірде дыбыс, визуалды назарымыз үшін жай ғана фон болып қалады. Біз дыбысты фильм көріністерінің шынайы негізінің қарапайым толықтырушысы ретінде қабылдауға қатты бейімбіз. Мұндай бейімділік дыбыс режиссерлеріне біз байқай бермейтін басқа бір әлем жасауға мүмкіндік береді [3, с. 36].

Дыбыстық эффектілер негізінен (толығымен дерлік) жасанды түрде жасалған дыбыстар. Бұл жасандылықтың мақсаты – фильмді шынайырақ ету. Мысалы, фантастикалық кейіпкер Суперменнің ұшқандағы қанатының дыбысы немесе көпірдің лапылдап жанып жатқан дыбысы шынайы бола алмайтындықтан, жасалған/генерацияланған дыбыстарды пайдалану міндетті; кейде сахнадағы оқиғаның немесе құбылыстардың шынайы дыбыстары жеткілікті қанықтылық бере алмайтындықтан жасанды түрде жасалады. Басқаша айтқанда, дыбыс эффектілері оқиғаны шындыққа жанастыру үшін қолданылатын таптырмас элемент болып табылады [4, с. 1].

Дыбыс эффектісі құбылысының кино өнерінің алғашқы жылдарынан бастау алғаны тарих беттерінен белгілі. Ағайынды Люмьерлер түсірген фильмдердегі жаңбырдың сіркіреуі, күннің күркіреуі, аттардың шабуы сияқты қимыл-әрекеттердің көріністерінде есту имитациялары бірге жүрді. Мұндай еліктеулерді кейін театр органистері музыкаға, дыбыстық эффектілерге айналдырды. Синематограф пайда болғаннан бастап, 1938 жылы дыбыс пайда болғанша фильмдерде дыбыстық қатар болмады. Дыбыссыз кезең кино тарихының ауқымды әрі қызықты кезеңін қамтыды. Ол фильмдер әлі күнге дейін көрермен қызығушылығын тудырады. Мысалы, Чарли Чаплин, Бастер Китон, Эйзенштейннің фильмдері. Дыбыстық қатар болмағанымен, фильмдердің басым көпшілігі оркестрдің немесе пианисттің (тапер - дыбыссыз фильмдерге музыка орындаушы) сүйемелдеуімен орындалған музыка синхронды түрде жүріп отырды. Қозғалысқа ие болған бейнелер көрерменге қызық болғанымен, толыққанды эмоционалды әсер алу үшін музыканың құдіреті аса зор болды [5, с. 12].

Технология саласындағы айтулы жаңалықтар XX ғасырдың басында болды. Ол жылдары киноленкаға дыбыс жазу техникасы меңгерілді. Бұл даму өз алдына жаңа режиссерлық беталысқа себеп болды. Кинодраматургияда серпіліс орын алды. 1930-40 жылдары түсірілген фильмдердің көпшілігінде түсірілім кезінде жазылған дыбыстар мен диалогтарды пайдалану мүмкіндігі болды. Себебі, дыбыс жазу студияларының айналасы қоршалып, тыныштықпен қамтамасыз ету мүмкін болды: «таза» репликалар ғана емес, еденнің сықырлауы, есіктің ашылып-жабылуы сынды дыбыстарды да жазуға болатын. Кейде шындыққа жанасқан дыбыстар қажет болды, бірақ оны жазу мүмкін емес еді. Мысалы, соғыс фильмдері, вестерн, гангстер, қорқыныш немесе бокс тақырыбындағы фильмдерде, мылтықтың атылуы, бомбалардың жарылыс дыбысы, бетке тиген соққы дыбыстары, күн күркіреуі және т.б. дыбыстарды жасанды түрде жасау керек болды. Жоғарыда аталған көріністерде немесе басқа

да фильмдерде пайдалану үшін Голливудтағы әрбір киностудия өзінің дыбыстық мұрағатын жасауға кірісті.

Мысалы, бір фильмді көріп отырғанда естілетін дыбыстардың азғантай бөлшегі түсірілім барысында жазылады. Дыбыс монтажері дыбыс эффектілерін фонотека жинақтамасындағы дыбыстарға сүйене отырып немесе фильмге арнайы түрде ерекше эффект ойлап табу арқылы қосады. Әдетте дыбыс монтажерлері қадам жасағанда, көлік қақтығысы кезінде, тапаншадан оқ атылғанда және жұдырықпен адам денесін ұрғанда шығатын дыбыстарды әр түрлі әдіс-тәсілді пайдалана отырып қалыптастырады. 1970 жылдардың ортасына дейін фильмнің дыбыстық әрлеуінде шығармашылық немесе техникалық даму айтарлықтай байқала қоймады. Осы жылдардан бастап Кубрик, Лукас, Скорсезе, Коппола сияқты режиссерлер дыбыспен әрлеуді жаңа деңгейге көтерді. Дыбыс эффектілері енді көңіл-күй тудыру, метафоралық мағына жасау сияқты қызметтерде қолданыла бастады. Көрермендер фильмдердің дыбысына ат үсті қарамай, оның мағынасына, жеткізбек болған ойына мән беретін болды [6, с. 92].

Режиссерлер де, көрермен де дыбыстық эффектілерге техникалық құрал ретінде ғана емес, сонымен қатар оны шығармашылықта қолдануға болатын көркемдеуіш және баяндау құралы ретінде қарау керек. Фильм визуалды түрде қаншалықты мінсіз болса, дыбыстық әрлеуі де соншалықты мінсіз болуы керек. Сондықтан режиссерлер динамиканы түсінуге және дыбыс құбылысын саналы көзқараста қолдануға жауапты.

Қорытынды. Сөз бен дыбыс адамның көңіл-күйіне әсер ете алатын өте нәзік құбылыс. Әрбір фильм өзіндік ерекшелігі бар дара әлем. Дыбыс адамның өмір сүруін, қауіпсіздігін қамтамасыз етіп қана қоймайды, сонымен қоса көңіл-күй сыйлайды, рухани байытады, сана-сезімін өсіреді, жаңа межелерге жігерлендіреді, күш-қуат береді, немесе жұбатады, демалдырады, бір күйден екіншісіне көшуге көмек береді [6, с. 11]. Осылардың барлығының жиынтығынан келесідей түйін шығаруға болады:

- Дыбыс эффектілерін сахна/орын туралы ақпарат беру үшін пайдалануға болады (мысалы, пойыз станцияның табиғи шулары);
- Оқиға немесе құбылыс туралы анықтамалық қызмет бере алады;
- Түрлі көңіл-күй жасауға көмектеседі (мысалы, ысқырған желдің дыбысы);
- Ол белгілі бір оқиғаны немесе кейіпкерді сипаттау үшін қолданылуы мүмкін (лейтмотив ретінде);

Пайдаланылған әдебиет:

1. Манақбаева А.Б., «Қазақстандық киноиндустрия саласының қазіргі жағдайына әлеуметтанулық көзқарас». Абай атындағы ҚазҰПУ-нің ХАБАРШЫСЫ, «Әлеуметтік және саяси ғылымдар» сериясы, №2 (70) 2020.
2. Рахманқызы Н.М., «Қазақ киносы: кеше және бүгін». Мақалалар, рецензиялар, зерттеулер мен сұхбаттар жинағы. – Астана: «Фолиант», 2017.
3. Ергебеков М., «Кино өнеріне кіріспе. Кинодағы дыбыс», https://openu.kz/storage/lessons/3704/kino-nerne-krspe_21_lecture.pdf.
4. Sergi, Gianluca., „In Defense of Vulgarly: The Place of Sound Effects in the Cinema“, Scope: An Online Journal of Film Studies, Institute of Film Studies, University of Nottingham, Issue 5, p.1-13. U.K, 2006.
5. Rea, Peter W., Irving, David. «Sinema ve Videoda Kısa Film», 2004.
6. Омашев Н., «Радиожурналистиканың теориясы мен тәжірибесі», оқулық, Астана, 2009.

КИНОДАҒЫ ТҮС ПЕН ШЫНДЫҚ

Самғар Рақым

магистр,

*Т.Қ. Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер Академиясы,
Қазақстан, Алматы қ.*

АНДАТПА

Атақты испан режиссері Л. Бунюэльдің кино залында көрсетілер фильмді ұйқы күйімен салыстыруы кездейсоқ емес. Кино, басқа өнер түрі сияқты, түс әлемін қайта құрау мүмкіндігіне ие және әлемді сюрреальды түрде көруге мүмкіндік береді.

АННОТАЦИЯ

Не случайно испанский режиссер Л. Бунюэль сравнивает показы в кинотеатре с состоянием сна. Кино, как и любой другой вид искусства, имеет возможность воссоздать мир сна и позволяет увидеть мир сюрреалистическим.

Кино бейнелерді көрсетіп қана қоймайды, оларды әлдебір әлемге бөлейді. Оның актуалды бейнені естелік-бейнемен, қиял-бейнемен және әлем-бейнемен байланыстыратын ауқымы кең шеңберді іздеуге ертерек көңіл бөлгені де сондықтан еді. Әрбір актуалды бейне ұқсас сыңары не болмаса көрінісі ретінде сәйкес келетін виртуалды бейнеге ие деуге болады. Бергсонның тілімен, нақты объект виртуалды объект секілді айна бейнесінде сипатталады, сондай-ақ өз тарапынан шындықты қамтиды немесе бейнелейді: екі объекті бір-бірімен «қабысады» [1, с. 157].

Кинодағы шындық пен түстің симбиозы – көптеген режиссерлар қолданатын басты әдіс болып табылады. Кинодағы ұйқы мен шындықтың үйлесімі - әйгілі режиссерлер қолданатын негізгі әдіс: Л. Бунюэльдің "Буржуазияның қарапайым сүйкімділігі" фильміндегі және К. Ноланның "Бастау" фильмінде. Алайда, екеуі де бұл техниканы қалай және қандай идеяларды жүзеге асыру үшін қолданады айтарлықтай ерекшеленеді. Басты ұқсастық, түс арқылы кейіпкердің бейнесін ашу, оның уайымы мен тілектерін көрсету. Осы тұста Бунюэль мен Ноланның фильмдерін аталған бағыттардың көрнекті мысалы ретінде қарастыра болсақ, Бунюэль өзінің экзистенциалды қарым-қатынасы арқылы қоғамның санасына өзгеріс әкелгісі келеді. Нолан болса, қоғамның санасын өзгертуге тырыспайды. Әңгіме желісінде түстің қай тұста басталып, қай тұста аяқталарын көрерменге жеткізу Нолан үшін маңызды.

Адам санасы түсінде болып жатқан оқиғалармен толықтай қанағаттанады. Мүмкін болар мекен деген көкейтесті сұрақ туындамайды. Өлтір, ұрла, қалағаныңша сүй. Өліп қалсаң да, өлім патшалығынан қайта оянарыңды білесің ғой? Оқиғаның ағынына беріл, ол қарсыласқанды ұнатпайды. Д.Өмірбаевтың айтуынша, дәл осы тұста үлкен қауіп бар: «Ең бастысы, түс кейіпкердің ішкі әлемін бейнелеу керек. Кейіпкер ұшып жүруі мүмкін, тағы басқа ақылға сыйымсыз әрекеттер істеуі мүмкін. Өмірде бұлай болмайды деп көрерменнің өзі айта алмай қалуы мүмкін.

Түс - адамның тілектерін орындайтын, толыққанды психикалық құбылыс. Ықпалы киноға жеткен ХХ ғасырдың 20-жылдары Францияда пайда болған сюрреалистік ағымның атрибуты ретінде кино әлеміне енген түстің қолданыс аясы жыл өткен сайын кеңейе түсті. Аталмыш ағымдағы фильмдерді байланыстырушы фактор - кейіпкердің ішкі конфликті болғандықтан, оның шешімін табу түске жүктеледі. Түс А.Хичкоктың «Арбалған» («Завороженный», 1945), И.Бергманның «Бүлдірген алаңы» («Земляничная поляна», 1957), Ф.Феллинидің «Сегіз жарым» («Восем с половиной», 1963), А.Тарковскийдің «Айна» («Зеркало», 1974), Э.Кустурицаның «Аризондық арман» («Аризонская мечта», 1991), Д.Линчтің «Малхолланд драйф» (2001) фильмдерінде әр қырынан көрініс тапты [2, с. 2].

Түс фильмде орталық, негізгі рөлді атқарады. Құрылымы жағынан күрделі, астарлы ойды меңзейтін және болашаққа болжам жасалынатын түстер қатарынан олар. Фрейд бұл қатардағы түстер жайлы мынандай пікір айтады: «Түстің әрбір элементінде астарлы, жасырын

ойлар ұштасып, сабақтасып жатады. Әрбір астарлы жасырын ой түстің бір емес, бірнеше элементтерінен көрінеді. Ассоциативті тізбектер жасырын ойларды түс мазмұнымен жай ғана байланыстырмайды, олар бірнеше қайтара қиылысады және өріле айқасады [3, с. 32].

Фрейдтің теориясы бойынша Түс адам санасында ішкі: (арман-тілектер) және сыртқы: (күнделікті тіршіліктегі түрлі жағдайлардың) соматикалық қоздырғыштардың әсерінен туындайтын адам жанының реакциясы болып табылады. Қазақ киносының көптеген кинокартиналарында түс көрудің кеңінен пайдаланылатынын білеміз. Бұл жағынан Д. Өмірбаевтың шығармашылығында түстің берілуі барынша шынайы әрі психоанализдік заңдылықтарға толық жауап бере алады. Әлбетте, түсті фильмде қолдану ерекше әдіс болып саналады. Бірақ, ұлттық фильміміздегі ол түстер бейне сапасыз заттың кейпіндей күй кешетіні бар. Түс өмірлік фантазиялар арқылы құрастырылғаннан гөрі, оның нақты шынайылықтан немесе әрі кеткенде психоанализдік заңдылықтар негізінде ойдан-ақ құрастырылғаны жөн. Түстің рөлі экрандық өнер үшін аса тиімді көркемдік бояулар бере алатын қасиетімен ғана құнды.

Психоанализдің негізгі ұғымдары, мысалы, бейсаналық, еркін көріністер және түстер Л. Бунюэль, И. Бергман, А. Тарковский, Д. Өмірбаевтың фильмдерінде көрініс тапты. "Еркек" фильмінде Б.Жаханов кейіпкердің ішкі әлемін көрсету үшін түсті қолданады. Оның "Асан" атты фильмінде түс мүлдем басқа рөл атқарады, осы техниканың көмегімен басты кейіпкер мен оның әкесі арасындағы қарым-қатынас тереңірек ашылады. "Еркек" фильмі футбол қақпасынан басталады. Режиссер кадрдың бос орнын толтыруға асықпайды, біраз уақыттан кейін онда жоғары сынып оқушылары пайда болады. Міне, осы тұста кейіпкердің түсі басталады. Азамат алаңға келіп, біреуді іздегендей айналасына қарайды. Дірілдейтін дыбысты естіген жігіт, дыбыстың көзін іздей бастайды. Режиссер үлкен кадрмен ұлына қоңырау соғып жатқан әкенің жүзін көрсетеді. Кейіпкер Азамат бұрылып, ақ есікті көріп, бос алаңға шығады. Әкесі ұлын шақыруын тоқтатпайды. Азамат жан-жағына қарап, бар күшімен есікке қарай жүгіреді. Ол құлап, қайта тұрып, терең дем алып, есікке қарай жүгіреді, есік ашылады, бірақ сол кезде кейіпкер оянып кетеді. Жастықтың астындағы дірілдеген дыбыс телефоннан шығып жатыр: әкесі қоңырау шалуда. Фрейд түстің қайнар көзі - сол күні адамның бастан өткерген, әлі ұмытылып үлгермеген психикалық тұрғыдан құнды тәжірибе, оқиға болуы мүмкін дейді. Фрейдтің психоаналитикалық моделі бойынша адам психикасының ішкі динамикасы: оның әр түрлі саналы және санамен аңғаруға болмайтын қажеттіліктері мен мінез-құлық, жүріс-тұрыс мотивтерінің, ортаның қоятын талаптары арасындағы күрестер, оның психологиялық қорғаныс механизмдері, типтік көріністер мен қарсыласу сипаттарынан анықталады. Бұлардың бір бірімен байланысы анықталып барып, адамның балалық шағындағы тәжірибесімен байланыстырылады [3, с. 9]. "Еркек" картинасы кейіпкерінің түс көрінісін психоаналитикалық теория тұрғысынан талдай келе, оның режиссердің сублимация үдерісі нәтижесінде пайда болғанын түсінесің. «Еркек» фильміндегі түс пен Дәрежан Өмірбаевтың фильміндегі түстердің берілу стилистикасы ұқсас келеді. Қос автордың фильмдерінде көрермен шындық пен түстің арасындағы шекараны байқамай қалады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Жил Делоз, «Кино 2, уақыт-бейне» - Алматы, 2020.
2. Тұрарбекқызы З., Д.Өмірбаев фильмдеріндегі түстердің анализі, <https://www.oner.kz/cinema/view/8598-zejnet-turarbeckyzy-d-omirbaev-filmderindegi-tusterding-analizi>.
3. Нысанбаев Ә. Н., «Адамзат ақыл-ойының қазынасы. З.Фрейд және неофрейдистер. Психоанализ», 3- том, - Алматы, 2005.

2-БӨЛІМ.**ПЕДАГОГИКА****ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ COVID-19
ПАНДЕМИЯСЫНДА ҚАЛАЙ ШЕШІМ БОЛА АЛАДЫ****Еслямов Серик Газизович**

проф.,

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ.***Омарбек Арайлым Болатханқызы**

магистрант,

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ.***Оралова Салтанат Шорабековна**докторант, «Тұран» университеті,
Қазақстан, Алматы қ.

Бұл зерттеу жұмысында COVID-19 пандемия уақытында Қазақстан үкіметінің енгізілген қашықтықтан оқыту жүйесін қарастырамыз. Қазіргі уақытта оқу процесінің қажеттіліктеріне бейімделген, қол жетімді әр түрлі қашықтықтан оқыту платформаларын пайдалану COVID-19 таралу тізбегін бұзуға мүмкіндік береді. Төрт кезеңнен тұратын әдебиеттерді шолуды қолдана отырып зерттеу жасалды, атап айтқанда (1) Зерттеу тақырыбының кілт сөздерін анықтау, (2) әртүрлі әдеби көздерден рефераттарды анықтау, (3) сәйкестендіру нәтижелері туралы жазбалар және (4) сілтемелер туралы мерзімді жазбалар. Нәтижелер мен пікірталастарға сүйене отырып, егер COVID-19 пандемиясы сыныпта тікелей оқуға мүмкіндік бермесе оқу процесін жалғастыру үшін қашықтықтан оқыту тиімді шешім болып табылады. Алайда, қашықтықтан оқытудың нәтижесін арттыру үшін инфрақұрылым, мұғалімдер мен оқушылардың дайындығы және күтілетін оқу нәтижелері сияқты түрлі факторлар қажет.

КІРІСПЕ

COVID-19 пандемиясы барлық салаларға, соның ішінде білімге де әсер етті. COVID-19 пандемиясынан зардап шеккен елдердің барлығы дерлік мектептерді, университеттермен жабу саясатын жүргізді. Оқу процесінде пайда болатын белсенділік пен байланыс деңгейін төмендету қажет. Бұл саясат физикалық алыстау деп аталады. Кейбір елдерде оқшаулау саясаты бар, оған сәйкес барлығына осы елдің Үкіметі белгілеген мерзім ішінде үйден тыс шығуға рұқсат етілмейді. Қауіпсіз қашықтық саясатын жүзеге асыру, әрине, үйден оқу процесін қажет етеді. Әдетте бетпе-бет жүргізілетін, содан кейін кенеттен өзгеретін жаттығулар, әрине, білім беру мекемелері, мұғалімдер, студенттер және ата-аналар үшін жаңа міндеттер қояды. Бұл тараптар оқыту және оқыту процесі дұрыс жалғасуы үшін технологияны іске қосуы және қолдануы керек. Үйде оқу- әлемнің басқа мемлекеттері сияқты Қазақстанның да COVID-19 пандемиясы кезіндегі ұсынған саяси ұрандардың бірі. Үйде оқыту процесінің сәттілігі немесе сәтсіздігі барлық жағынан байланысты, яғни ата-аналар қазіргі уақытта мектеп ұсынатын қашықтықтан оқытуда балаларын бақылауға және басқаруға қатысады.

Әдістер

Осы мақаланы жазуда қолданылатын әдіс әдебиетке шолу болып табылады. Бұл әдіс негізінен COVID-19 пандемиясында қолданылған кезде қашықтықтан оқыту жүйелері туралы зерттеу нәтижелерін немесе алдыңғы мақалаларды талқылау және бағалау арқылы жүзеге асырылады. Пайдаланылған әдебиеттер әртүрлі халықаралық, ұлттық және басқа аккредиттелген және есеп беретін журналдардан алынған. Prastowo (2012) және Ramdhani et al. (2014), сәйкес әдебиеттерге шолу бірнеше кезеңнен тұрады.

1. Тиісті сілтемелерді табу үшін зерттеу тақырыптарындағы кілт сөздерді анықтаңыз.
2. Өзірлеу қажет тақырыптарға шолу жасау үшін алдыңғы зерттеулерге қатысты рефераттарды оқу арқылы анықтаңыз.
3. Сәйкестендіру нәтижелері бойынша жазбаша негіз түрінде орындайтын жазбалар жасаңыз.
4. Әр түрлі көздерден алынған зерттеу тақырыптары мен айнымалыларға қатысты негізгі теориялар мен тұжырымдамалар негізінде тақырыптық түрде ұйымдастырылған жазбаларды байланыстыру.

АЛЫНҒАН НӘТИЖЕЛЕР

Қашықтықтан оқыту-бұл студенттер мен мұғалімдер арасындағы қарым-қатынас құралы ретінде хат алмасуды қолданатын оқыту әдісі. Stewart et al. сәйкес қашықтықтан оқытудың үш негізгі теориясы бар: автономия және тәуелсіз оқыту, білім беруді индустрияландыру және интерактивті байланыс (Agustini, 2019). Үш теорияның сипаттамасы келесідей:

1. Өзін-өзі оқытуға әр азаматтың білім алуға тең мүмкіндіктер алуға құқығы бар деген сенім әсер етеді.
2. Білім беруді индустрияландыру қашықтықтан оқыту еңбек пен оқу материалдарының жаппай бөлінуімен сипатталатын оқу-әдістемелік қызметтің нысаны екенін көрсетеді.
3. Интерактивті қарым-қатынас өзін-өзі оқыту ұғымы өзін-өзі оқытуды білдірмейді, бірақ мұғалімнің басшылығымен телекоммуникациялық орта арқылы кейінгі студенттер үйден өз бетінше жұмыс істей алады.

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ СИПАТТАМАСЫ

Қашықтықтан оқытудың бірнеше формасы бар, оның ішінде (1) тәуелсіз білім беру бағдарламасы; (2) күндізгі оқу бағдарламалары алдын-ала белгіленген уақытта бірнеше жерде өткізіледі және білім беру ақпараты студенттердің қатысуымен немесе өзара әрекеттесуінсіз беріледі; (3) бағдарламалық жасақтама кездесулер кестесіне бір жерде қосылмайды. ; (4) Электрондық оқытумен қашықтықтан оқыту, атап айтқанда Интернет арқылы ақпараттық технологиялар негізінде онлайн оқыту және бұл оқыту жүйесі қосымша модульдермен немесе кітаптармен жабдықталуы мүмкін. Қашықтықтан оқыту өзін-өзі оқытуды реттейтін ұйыммен сипатталады, Оқу материалы бұқаралық ақпарат құралдары арқылы беріледі, мұғалім мен оқушы арасында тікелей байланыс болмайды.

Қашықтықтан оқыту процесінің ерекшеліктері-мұғалім мен оқушылар бөлек оқиды, бірақ екеуі де хат алмасу арқылы біріктіріледі. Хат алмасу оқытушылар мен студенттердің өзара әрекеттесуі үшін қажет. Мұғалімдер мен студенттер арасында өзара әрекеттесу болуы керек. Қашықтықтан оқыту-бұл студенттерге мұғалімнен бөлек оқуға мүмкіндік беретін оқыту түрі. Киганның (1980) айтуынша, қашықтықтан оқыту жүйесінің сипаттамалары бар, атап айтқанда (1) мұғалім мен оқушы арасындағы бөліну; (2) оқу орындарының/ұйымдардың әсері; (3) мұғалімдер мен оқушыларды байланыстыратын бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану; (4) екі жақты байланыс бар; (5) оқитын жеке тұлға ретінде оқушыларға назар аудару; және (6) білім беру сала ретінде.

Осы сипаттамаларға сүйене отырып, қашықтықтан оқыту оқу процесін кез-келген жағдайда, соның ішінде қазіргі COVID-19 пандемиясында жүзеге асыру үшін одан әрі жеңілдетуге арналған. Күндізгі оқу қазіргі жағдайда мүмкін емес болғандықтан, балама нұсқалардың бірі-қашықтықтан оқыту. Бұл сонымен қатар Үкіметтің Covid-19 вирус тізбегін,

әсіресе Қазақстандағы мектептер мен колледждерде таратудан аулақ болу туралы ұсынысына сәйкес келеді.

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН КЕМШІЛІКТЕРІ

Әрбір модель немесе оқыту жүйесі нақты өмірде іске асыру процесінде өзінің артықшылықтары мен кемшіліктеріне ие. Көптеген факторлар ескеріледі, мысалы, жағдайлар, оқушылардың сипаттамалары, материалдың тереңдігі мен ендік сипаттамалары және басқа факторлар. Қашықтықтан оқытудың күшті және әлсіз жақтары туралы білімнің арқасында процесс әр мұғалім оқу процесін неғұрлым мазмұнды және студенттерге ауыртпалық түсірмеуі үшін қолдануға болатын шешімдер мен баламаларды табады деп үміттенеді. Андерсонның (2008) айтуынша, қашықтықтан оқыту процесінің бірнеше артықшылығы бар:

1. Бұл оқыту интернет желісі болған кезде кез-келген жағдайға және жағдайға қолданылуы мүмкін.
2. Студенттер интернеттегі оқу материалдарына ешқандай шектеусіз қол жеткізе алады.
3. Студенттер сабақ материалдарын кез-келген уақытта және қажет болған жағдайда кез-келген жерде оқи алады немесе көре алады.

Сонымен қатар, Rusman (2011) қашықтықтан оқыту процесінің бірнеше кемшіліктері бар екенін түсіндіреді, соның ішінде:

1. Мұғалімдер мен студенттер арасында немесе тіпті студенттер арасында өзара әрекеттесудің болмауы оқу процесінде құндылықтардың қалыптасуына кедергі келтіруі мүмкін.
2. Академиялық немесе әлеуметтік аспектілерді елемеу және керісінше іскерлік/коммерциялық аспектілерді ынталандыру үрдісі.
3. Оқу процесі білімді меңгеруге емес, оқуға бейімделген.
4. Оқуға деген жоғары ынтасы жоқ студенттер, әдетте, артта қалады.
5. Қашықтан оқыту процесін әкімшілік қолдау көптеген студенттерге қызмет көрсету үшін қажет

Мұғалімдер қашықтықтан оқыту жүйесін онлайн режимінде енгізу кезінде оқытудың тиімді процедураларына ықпал ету және оқушылардың тез қабылдауы үшін жүйенің кезеңдеріне немесе синтаксисіне назар аударуы керек. Жалпы, бүгінде жиі қолданылатын қашықтықтан оқыту синтаксисі тек оқу материалдарын ұсынуға және тапсырмаларды орындауға бағытталған. Мұғалім бейсаналық түрде оқушылардың түсінуі үшін берілген оқу материалдарын алу, талдау және бағалау процесінің маңызды бөлігін ұмытып кетеді.

1. Бағдарлау кезеңі

Оқытушы оқыту қосымшалары арқылы жүзеге асырылатын оқыту процесі, оқыту кезіндегі талқылау процесі және бағалау процесі рәсімдері туралы ақпарат беруі тиіс. Мұны істеу маңызды, өйткені барлық студенттер бірдей технологиялық сауаттылық дағдыларына ие емес.

2. Түсіндіру кезеңі

Мұғалімдер қолданылатын қосымшалар жүйесі арқылы оқу процесінде қолданылатын оқу материалдарын жүктеу үшін ақпарат беруі керек. Содан кейін мұғалім студенттерден қолданыстағы ұғымдарды дамытып, жаңа білімді қалыптастыру үшін оқу материалын дұрыс зерделеуді сұрайды.

3. Жоспарлау кезеңі

Студенттерден бұрын алынған оқу материалдарымен байланысты мәселелер мен әртүрлі сұрақтарды анықтауды бастауды сұрайды.

4. Барлау кезеңі

Қолданылған қосымшаға сәйкес мұғалім студенттерге пікірталас форумдары немесе басқа функциялар арқылы мәселелерді шешуге көмектеседі.

5. Түсіндіру кезеңі

Оқушылар жазба, түйіндеме немесе есеп беру арқылы ауызша немесе жазбаша түрде орындалған тапсырмаларды шешу нәтижелерін ұсынады және хабарлайды.

6. Рефлексия кезеңі

Оқытушы оқушыларға бұрын өткен оқу үдерісін зерделеуге мүмкіндік береді. Бұл шолу жаңа ұғымдар немесе алынған білім, оқу процесінің артықшылықтары мен кемшіліктері және басқа да техникалық мәселелер түрінде болуы мүмкін. Содан кейін мұғалім оқушыларға оқу процесін жақсы қадағалағаны үшін жауап беру және бағалау арқылы кері байланыс береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Нәтиже мен талқылауға сүйене отырып, қашықтықтан оқыту-бұл COVID-19 пандемиясында оқу процесін жалғастырудың тиімді шешімі, ол сыныпта тікелей оқуға мүмкіндік бермейді. Алайда, Қашықтықтан оқытудың сәттілігін арттыру үшін инфрақұрылым, мұғалімдер мен оқушылардың дайындығы және күтілетін оқу нәтижелері сияқты әртүрлі факторлар қажет. Сондықтан оқытушылар оқу процесіне қол жеткізудің маңызды факторы ретінде, әсіресе COVID-19 пандемиясы кезінде оқыту модельдерінің әртүрлі платформаларын қолдануға тырысатын пайдалы және оқыту жағдайларын жасай және қамтамасыз ете білуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ахмади, Х.А., и Суприйоно, В. (2004). Психологи белаяр . Ринекса Чипта.
2. Агустини, Р. (2019). Kuliah Online Mahasiswa S2 menjadi terdepan di Universitas Terbuka Pangkalpinang. Материалы семинара СТИАМИ , 6 (1), 16–22.
3. Альварес, Ф.Е., Аржете, Д., и Липпи, Ф. (2020). Простая задача планирования карантина в связи с COVID-19 (№ w26981). Национальное бюро экономических исследований. <https://doi.org/10.3386/w26981> .
4. Алван, М. (2017). Pengembangan Model Смешанное обучение Menggunakan Aplikasi Edmodo untuk Mata Pelajaran Geografi SMA. Журнал Inovasi Teknologi Pendidikan, 4 (1), 65-76.
5. Андерсон, Т. (2008). Теория и практика онлайн-обучения. Издательство Университета Атабаски.
6. Астини, НКС (2020). Pemanfaatan Teknologi Informasi Dalam Pembelajaran Tingkat Sekolah Dasar pada Masa Pandemi Covid-19. ЛАМПУХЯН, 11 (2), 13-25.
7. Бали, ММЕИ (2019). Внедрение средств массовой информации Pembelajaran Berbasis Teknologi Informasi dan Komunikasi для дистанционного обучения. Тарбиятуна: Каджян Пендикан Ислам, 3 (1), 29-40. DOI: 10.29062/tarbiyatuna.v3i1.198.
8. Хандаяни, Л. (2020). Keuntungan, Kendala dan Solusi Pembelajaran Online Selama Pandemi COVID-19: Studi Eksploratif di SMPN 3 Bae Kudus. Журнал Industrial Engineering & Management Research (JIEMAR), 1 (2), 15-23. DOI: 10.7777/jiemar.v1i2.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ КЕМШІЛІКТЕРІНІҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН ПОТЕНЦИАЛЫ

Полат Нұрдәулет Дәулетұлы

студент, бакалавр, Менеджмент мектебі,
Алматы менеджмент Университеті,
Қазақстан Республикасы, г. Алматы

Дусенбаева Наргиза Мырзабековна

студент, бакалавр; Медиа және Кино мектебі,
Алматы менеджмент Университеті,
Қазақстан Республикасы, г. Алматы

Ақбаликова Лейла Дюсенғалиевна

студент, бакалавр; Менеджмент мектебі,
Алматы менеджмент Университеті,
Қазақстан Республикасы, г. Алматы

Сауранбай Сандуғаш Бабағалиқызы

ғылыми жетекші, Phd докторы, Acting Associate Professor,
Экономика және қаржы мектебі, Алматы менеджмент университеті,
Қазақстан Республикасы, г. Алматы

АННОТАЦИЯ

Білім беру жүйесінің қоғам үшін маңыздылығы өте жоғары. Алайда елімізде бұл саланың сын көтере алмай жатқан тұстары баршылық. Көптеген өзгерістер енгізіліп, жұмыстар атқарылғанымен шет елдегі озық ойлы жүйеге ілесе алмай келеміз. Біршама тәжірибесі мол елдерден үлгі алып, келешек ұрпақтың өміріндегі іргетасты қалайтын кезеңнің берік болуына барлық жағдайды қарастырған жөн.

Кілт сөздер: білім беру жүйесі, мектеп, оқушылар, карантин, мемлекет, зерттеу, балабақша, студент.

I. Кіріспе

Соңғы жарты жылда еліміздегі білім беру жүйесі тақырыбы БАҚ-та жариялануына байланысты ең танымал мәселелердің бірі болып табылды. Алайда бұл пандемияға дейін де болған білім беру жүйесінің осал тұстары бірнеше рет талқыланған болатын, тіпті 2019 жылдың тамыз айында мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев басты мәселелерді атап, олардың шешу жолдарын ұсынды. Атап өтетін мәселе, 2018 жылы тіркелген 7014 мектептің 128 мектебі үш мезгілді, ал 31 мектебі апаттық жағдайдағы мектептер екені анықталды. Оған қоса педагогтердің абыройының көтерілуі де аса өзекті [1]. Бұл - орта білім беру жүйесінің кемшіліктері. Негізінен оқушы білім беру процесі кезіндегі өзінің ең үлкен уақыт бөлігін мектеп қабырғасында өткізеді.

Білім беру жүйесінің әлсіз болуы - тұтастай мемлекеттің күш-қуаты мен ықпалының төмендеуіне әкелетін тікелей фактор немесе ақыл-ой сытылуының негізгі себебі болып табылады. Көптеген студенттердің Қазақстанда емес, шет елде оқу жайлы мақсаттары ұқсас: тиісті ғылыми жұмыстармен айналысу мүмкіндіктері Қазақстанда айтарлықтай жоғары болмағандықтан, АҚШ, Германия секілді ғылымы дамыған мемлекеттерде оқу. Одан бөлек көптеген салаларда мамандарды арттыруға бағдарламалардың аздығы студенттердің өз білімдерін шыңдауға, оған қоса тәжірибе жинауына үлкен кедергі болып табылады.

Білім беру жүйесінің ең маңызды бөлігі мектепке дейінгі білім беру орталықтары болып табылады. 2 және 5 жас аралығында бүлдіршіндердің дүниетанымы, өмірге деген көзқарасы

калыптасады. Ал балалар бала-бақшаларда ойнай жүріп білім алса, білімнің сапасы арта түседі. Әлемдік тенденцияларға шолу жасайтын болсақ, бала бақшаға барған балалар кейін білім берудің барлық деңгейінде ақпаратты жақсы түсінеді екен [2].

II. Негізгі бөлім

А. Деректерге талдау жасау

ҚР Конституциясының 30 бабына сәйкес, кез кезген Қазақстан тұрғындарының барлығы орта білім алуы міндетті [3]. Алайда қазіргі карантин жағдайында оқушылардың онлайн оқуына байланысты бірнеше қосымша мәселелер туындаған болатын. Мәселен, әлем қауымының біршама бөлігі онлайн оқығанда, алыс өңірлерде тұратын қазақстандық оқушылар екі мезгілді мектепке барды. Себебі, интернет жүргізілмеген немесе ол интернеттің жүйесі өте әлсіз. Оған қоса жалпы қазақстандықтардың әлеуетін ескергенде барлығына дерлік компьютер технологиялары қолжетімді емес [4].

Негізі білім жүйесі әлемдік тәрбие рейтингтерінде құраушы критерий болып табылады екен, ал Қазақстан соңғы PISA рейтингі бойынша 133 мемлекеттің арасынан 81 орынға жайғасты [5].

Бұл жалпылай білім саласына назар аударғанда көрінетін мәселелер болып табылады. Ең ұзақ мерзімді оқыту мектеп қабырғасында жүреді. Оқушы өз өмірінің 11-12 жылын мектепте өткізген соң біліммен қатар тәрбиені де сіңіруі аса қажет. Солтүстік Еуропаның мектептерінде тіпті арнайы экологиялық білім практикалары енгізілген. Атап айтар болсақ: Норвегияда балабақшадан бастап бүлдіршіндерге адам мен қоршаған ортаның байланысы жайлы түсіндіреді, ал Финляндияда табиғат аясында экскурсиялар жүргізіледі [6]. Ал ең бастысы мұғалімнің абыройын арттыру керек, мұғалімдердің құқығы шектеліп, жалақы мөлшері шет елдік әріптестерінен аз болғандықтан, мұғалім болу аса маңызды мамандық болып табылмайды. Сол себепті мұғалім болу үшін ҰБТ-дан басқа мамандықтармен салыстырғанда азырақ ұпай алу да жеткілікті. Егер де мемлекет тарапынан оқу туралы заң қабылданып оның ішінде мұғалімдік Қазақстан бойынша жалақысы ең жоғары мамандықтың қатарына енсе, оқушылардың тәрбиесінде де, оқу процесінде де мәселелер туындамас еді.

Қазіргі карантин жағдайындағы ең үлкен мәселе ол, әрине интернет, дегенімен мұнда Білім және ғылым министрлігінің құзіреттілігі жоқ, сондықтан Үкімет басшысы тікелей Даму министрлігіне тиісті бұйрықтар беруі өте дұрыс болар еді.

Осы орайда, Солтүстік Еуропаның білім жүйесінің ерекшелігіне тоқталар болсақ, ондағы білім жүйесі Қазақстандағы білім жүйесімен салыстырғанда өзгеше. Мектеп бағдарламасында оқушыларды теориялық білімге қарағанда практикалық білімге негіздейді. Себебі, оқушы оқулықтан оқыған дүниеге қарағанда көрген немесе бастан өткерген нәрселер арқылы алған білімнің өнімділігін арттырып, өмірлік жағдайларда толықтай қолдана алады. Сонымен қатар, Солтүстік Еуропаның Финляндия, Швеция және Норвегия секілді елдерінде әр оқушы мектептің алғаш жылдарында өздерінің ұнаған пәнін алып оқып, сол салада шыңдалуына мүмкіндік бар. [7]. Соның арқасында, шамамен 95% оқушы есейген шағында өзінің ұнататын мамандығын қиындықсыз тандай алады. Тағы бір ерекшелігіне тоқталар болсақ, ондағы білім жүйесі бір күнде небәрі 3-4 сағат оқуды ғана талап етеді, Қазақстанда бұл көрсеткіш 5-6 сағатқа жетеді. Оқушылар оқу процесіне аз көңіл бөлсе де олардың өнімділігі салыстырмалы түрде өте жоғары. Себебі, ондағы оқушылар мұғалім тарапынан қысымға ұшырамайды және оқу процесінен жалығу өте сирек кездеседі.

Солтүстік Еуропа мемлекеттерінде білім реформалары жақсы дайындық пен тексерістерден кейін өтіп қана қабылданады. Мысалы практикаға сүйенетін Финляндияны алайық. Финляндияда “барлығына жақсы білім” атты мотивация барлық білім реформаларында қолданылады. Осы елде оқушыларды көбінесе коммуникативті, физикалық қабілеттер мен ойлау қабілетін арттыратын жаттығулар осы елдің оқыту бағдарламасындағы басты назар аударылатын дағдылар болып табылады. Сонымен қатар, оқушылар өз қалауларымен теоретикалық және де практикалық дағдылардың жиі оқытылуын қадағалай алады.

Сонымен қатар, ондағы білім жүйесі оқушылардың критикалық ойлау қабілетін, эмоционалды интеллектін, коммуникативті және физикалық қабілетін дамытуды көздейді. Бұл келешекте елдің экономикасы мен басқа да секторларын дамытуда өте үлкен септігін тигізері сөзсіз.

В. Зерттеу әдістерін талдау

Білім беру жүйесі жайлы сауалнама жүргізілді. Оның міндеті сауалнамадан өткен адамдардың білім саласы туралы қалыптасқан ойын білу болды. Сауалнаманың жалпы қатысушылар саны - 40. Оның 19-ы жасөспірімдер, 16-сы жастар, ал 5 адам ересектер. Сауалнама нәтижесі бойынша жауап бергендердің басым бөлігіне ҚР білім беру жүйесі ұнамайды екен, ал білім беру жүйесіне басты кедергі ретінде жемқорлық саналады, жемқорлықты 40 жауап берушінің 26-сы таңдаған. 67,5% адам мемлекеттегі білім саласының Солтүстік Еуропадан үлгі алуын жөн көрсе, жауап берушілердің едәуір көп бөлігі оның өзгерісі оң болады деп есептейді. Соңғы ашық сұраққа жауап алу сәтінде мынандай тенденция байқалды. Сауалнамадан өтушілер ҚР-ның білім жүйесі Солтүстік Еуропадағыдай дамыған жағдайда еліміздің оқыту жүйесінде мынадай өзгерістер болады деп есептейді:

- Жаңа оқыту методикаларын қолдану арқылы, білім саласындағы жан жақтылыққа қол жеткізіледі;
- Осы саладағы мамандардың білім деңгейінің дамуымен, болашақ ұрпағымыздың алып жатқан білім деңгейі артады;
- Жаңа оқыту шараларының әсерінен білім жүйесіндегі жемқорлық, туыс-таным арқылы карьера жасау секілді әртүрлі негізгі кедергілер жойылады.

Осылайша, Солтүстік Еуропа елдеріндегідей оқытудың еркін әдістері бірнеше артықшылықтарға ие екендігі және бұл жүйенің мүмкіндіктері қауіп-қатерлерінен сөзсіз басым екендігі анықталды.

С. Зерттеу қорытындысы

Зерттеу жұмысы арқылы әртүрлі нәтижелер алынды: сауалнама көмегімен халықтың ой-пікірі статистикалық тұрғыдан анықталып, сапалық ақпарат алынды. Сандық және сапалық ақпараттардың нәтижелеріне жүгіне отырып келесідей қорытындылар жасауға болады:

1. Зерттеу нәтижесінің қорытындысы бойынша халықтың көп бөлігі білім саласына жеткілікті көңіл бөлмейтіні анықталды, шет елдің практикасы бойынша тек балабақша мен мектеп білімдері арқылы мемлекеттің арнайы бір бағыт бойынша жұмыс жасап, сол салада әлем қауымының алдында жетістікке жете алатыны түсіндірілді;

2. Қазақстанда білім саласының кейбір бағыттарына қатты көңіл бөлінгендігін, ал кейбірі тиісті деңгейде оқытылмайтынын және болашақ мамандарға жағдай жасаудың аса маңызды процесс екені дәлелденді;

3. Бұл мәселенің өзектілігіне қарамастан, алынған нәтижелер арнайы заңның қабылдануының қажет екенін көрсетті.

Негізі жоғары білімге жетуді аңсаған мемлекет оқушыларды өзінің мемлекетін ғана ойлайтын емес, жалпы Жер планетасын ойлайтын азамат ретінде қалыптастыруы керек. Ал дәл қазіргі мектептердің басым көпшілігінде экология туралы ақпараттар мүлдем аз немесе тек локальді тұрғыда шектелген.

Бұл мәселені жою үшін балаларға мектеп, тіпті балабақша кезінен бастап Солтүстік Еуропа елдері секілді табиғаттың адам өмірінде үлкен рөл ойнайтыны жайлы ақпараттарды айту керек. Сонымен қатар студенттер шет елге кетпес үшін отандық ғылымды қаржыландыру қажет, себебі ақыл-ой сытылуы қарқынды дамуды тежейді. Жалпы айтқанда қоғам санасын қайта жаңғырту керек, себебі білім реформасын халықтың көп бөлігі кері қабылдауы мүмкін.

Жемқорлық пен непотизмге қарсы саяси ресурстар қажет, яғни барлық деңгейде органдар мен прокуратуралар жұмыс жасауы тиіс.

III. Қорытынды

Зерттеу жұмысы барысында біршама ақпараттар мен фактілер болды. Білім жүйесі біршама өзге де салалармен байланысты екені анықталды. Оған қоса Қазақстанның кейбір халықаралық рейтингтер бойынша орны да белгілі болды. Ең бірінші, бұл тәрбие. Барлығы

балабақша мен мектеп арқылы реттеле алады, оның үстіне дамуы да ғажап емес, себебі баланың ең белсенді уақыты күндізгі уақыт болып есептеледі. Ал 2 жастан бастап 18 жасқа дейінгі балалардың күндізгі уақытының ең көп бөлігі балабақшада, кейіннен мектепте өтеді. Екіншіден, Қазақстан Республикасы Конституциясында білім беру жайындағы арнайы 30-бабы болған соң да білім беру оңайға соғады, себебі азаматтар кемінде орта білімді алады, сауатты адамдар саны одан әрі артады, дегенмен қосымша мұғалімдердің рөлі мен жалақысын жоғарылатып отыратын оқу жайлы заң қажет.

Ал қазіргі таңда білім жайлы мәселе туындаса оны міндетті түрде айту керек, себебі білім жүйесі жалпы мемлекетті құрайтын басты саланың бірі болып табылады. Зерттеу жұмысы барысында білім саласындағы мәселелер систематикалық екені анықталды, яғни бір мәселе жыл сайын бір цикл бойынша қайталанып отырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Today.kz (2019, 16 тамыз). Токаев назвал проблемы системы образования в Казахстане <http://today.kz/news/kazakhstan/2019-08-16/781876-tokaev-nazval-vosem-problem-sistemyi-obrazovaniya-v-kazahstane/>.
2. Д.А.Казимова, А.М.Затынейко, А.К.Тусупова (2011). Анализ современной системы дошкольных организации в Республике Казахстан <https://articlekz.com/article/5782>.
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995). http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_.
4. Айым Саурамбаева. (2020, 24 тамыз). Трудности перехода на дистанционное образование: Кейс Казахстана <https://cabar.asia/ru/trudnosti-perehoda-na-distantsionnoe-obrazovanie-kejs-kazahstana>.
5. Tengrinews. (2020. 21 тамыз) https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazakhstan-zanyal-poslednee-mesto-reytinge-vospitaniyu-detey-412006/.
6. Studbooks.net https://studbooks.net/27677/ekologiya/ekologicheskoe_obrazovanie_vospitanie_rubezhom.
7. Образование в Северной Европе <http://infostudy.com.ua/press/articles/70/>.

ТАБИҒИ ЖӘНЕ МЕДИЦИНА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ

СЕКЦИЯ 3.

МЕДИЦИНАЛЫҚ ҒЫЛЫМ

МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚОРҒАНЫС ҚҰРАЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ТӘРТІБІ

Жақсылық Анель Бақытбекқызы

*студент, Экономика және қаржы мектебі,
Алматы Менеджмент Университет,
Қазақстан, г. Алматы*

Сарсенова Диана Ержанқызы

*студент, Экономика және қаржы мектебі,
Алматы Менеджмент Университет,
Қазақстан, г. Алматы*

Сауранбай Сандуғаш Бабағалиқызы

*ғылыми жетекші, PhD доктор, Acting Associate
Professor, Экономика және қаржы мектебі,
Алматы Менеджмент Университет,
Қазақстан, г. Алматы*

АННОТАЦИЯ

Бұл мақалада медициналық жеке қорғаныс құралдарының ерекшеліктері, сондай-ақ 4 (АИ-4) жеке қобдишасынан әрбір препаратты қолдану тәртібі көрсетілген.

Түйінді сөздер: медициналық жеке қорғаныс құралдары, алғашқы медициналық көмек қобдишасы.

Зерттеу жоспары:

КІРІСПЕ

1. Медициналық жеке қорғаныс құралдары(МЖҚК) дегеніміз не?
2. Жеке алғашқы медициналық көмек жинағы (ЖАМКЖ) дегеніміз не және не үшін қажет?

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

3. Медициналық жеке қорғаныс құралдарының қолданылуы.
4. Жеке алғашқы медициналық көмек жабдықтарына не жатады?
5. Жеке медициналық қорғаныс құралдарын беру және сақтау тәртібі.

Мақсаты. Медициналық жеке қорғаныс құралдары және оларды пайдалану тәртібіндегі жалпы мақсат ол адам ағзасына әсер ететін зиянды сыртқы факторларды азайту және жою болып табылады. Медициналық қорғаныс құралдарын төтенше жағдайларда да, денсаулыққа қауіп төндіретін тұрақты қызметте де қолдануға болады.

КІРІСПЕ

Медициналық жеке қорғаныс құралдары(МЖҚК) дегеніміз не?

Медициналық жеке қорғану құралдары (МЖҚК) – төтенше немесе жоспардан тыс жағдай кезінде азаматтық халықты және құтқарушыларды қорғауды қамтамасыз ететін медициналық мақсаттағы бұйымдар мен мүлік.

Ең алдымен, МЖҚҚ жұқтырған аймақта болғандарға алғашқы медициналық көмек көрсету үшін, сондай-ақ алдын алу үшін қолданылады. Адам ағзасын қорғайтын және қауіпті және зиянды факторлардың әсерін әлсірететін мұндай әмбебап құрал әлі жоқ екеніне негізделген. Сондықтан әрбір жеке күтпеген жағдай үшін арнайы қорғаныс құралдары қолданылады.

Медициналық жеке қорғаныс құралдарының қолданылуы.

Осы немесе басқа МЖҚҚ қандай нақты уақытта және қандай жағдайларда қолданылуы керек екенін түсіну және білу қажет. МЖҚҚ тиімді жұмыс істеуі өнімдер белгілі бір стандарттар мен талаптарға сәйкес болған жағдайда ғана мүмкін болады. Ең алдымен, қорғаныс құралдары өз функцияларын толық орындауы, қауіпсіз болуы және қолдану процесінде ауыр зардаптарға ұшырамауы керек.

Жеке алғашқы медициналық көмек жинағы (ЖАМКЖ) дегеніміз не және не үшін қажет?

Жеке алғашқы медициналық көмек жинағы (ЖАМКЖ) – күйік, сынық, жарақаттар кезінде төтенше жағдай қызметкерлеріне және азаматтық халыққа және құтқарушыларға дербес көмек көрсетуге, яғни физикалық ауырсынуды жеңілдетуге, сондай-ақ алдын алуға немесе азайтуға арналған құрал. Фосфаторганикалық қауіпті заттардың (ФҚЗ), радиоактивті және бактериялық заттардың, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың әсері.

Жеке алғашқы медициналық көмек жабдықтары.

- Кеторол - анальгетик. Қолдану аясы: күйіктер, кең және терең жаралар, сынықтар.
- Азизол – шұғыл химиялық заттармен (АШХЗ) улану кезіндегі дәрі.
- D-доксциклин немесе №1 бактерияға қарсы агент. Қолдану саласы: жаралар, күйіктер, бірақ негізгі аймақ - бактериялық инфекция қаупі. Бұл препарат 8 жасқа дейінгі балаларға тыйым салынады.
- Ципрофлоксацин немесе басқа жолмен, №2 бактерияға қарсы агент. Ол сәулеленуден кейін пайда болатын асқазан-ішек жолдарының бұзылуында қолданылады. Бұл препарат балаларға тыйым салынады.
- В-190 препараты немесе №1 радиопротекторлық агент. «Радиациялық қауіп» сигналы бойынша қабылданатын препарат, сондай-ақ жаңа әсер ету қаупі туындаған жағдайда.
- Калий йодиді, немесе №2 радиопротекторлық агент. Ол ықтимал әсерге дейін немесе одан кейін 30 минут ішінде енгізіледі. Сондай-ақ күн сайын радиоактивті төгінділер пайда болғанға дейін.
- Этаперазин құсуға қарсы дәрі. Бастың соққысынан кейін жүрек айнуының пайда болуы, сондай-ақ сәулеленуден кейін бірден қабылданады.
- Пеликсим АЛ-85 - FOV-мен улануға қарсы құрал. Бұл қызыл қалпақшасы бар шприц түтігі. Бұлшықет ішіне қолдану үшін. Азаматтық қорғаныс сигналы бойынша енгізілген.
- Антиоксиданттық агент, ол сонымен қатар Азаматтық қорғаныс сигналы бойынша енгізілетін FOV резервтік антидоты болып табылады.

Жеке медициналық қорғаныс құралдарын беру және сақтау тәртібі.

Бірінші кезекте ЖМҚҚмен категориялық қалаларда орналасқан бөлімшелердің жеке құрамдары, ұйымдардың жұмысшылары мен қызметшілері және химиялық қауіпті өндірісі бар қалалармен елді-мекендердің халыққа қамтамасыз етіледі.

Екінші кезекте медициналық қорғаныс құралдарымен категорияланған қалалардың қалған халқы ықтимал қирау аймағында тұратын елді-мекендердің тұрғындары және қалалардың бүкіл халқы мен категорияланған объектілерді орналасқан аумақтағы өзге елді-мекендердің тұрғындары қамтамасыз етіледі.

Үшінші кезекте медициналық қорғаныс құралдарымен бүкіл қалған халық, оның ішінде ауылды жердің адамдары қамтамасыз етіледі.

Медициналық қорғаныс құралдары жеке химиялық ұланудан қорғайтын пакеттермен қоса беріледі.

Ол жағдайда оны кімдердің беретіндігі, кімдердің алатындығын, қашан алатынын білу өте маңызды.

Дәрі-дәрмек қобдишасын алғаннан кейін оның жиынын тексеріп, нұсқаулық бойынша пайдалану тәртібін оқып үйрену қажет. Өте қажет болмаса қобдишаны ашу, таблеткалары бар пеналды жұлу және ауыстыру ұсынылмайды. Таңғыш және химиялық ұланудан қорғайтын пакеттер орамдарының қымтылуын бұзуға болмайды.

Алынған медициналық құралдар халықты азаматтық қорғаныс басшылығының ерекше өкімін алғанша сақталады. Пайдаланылмаған пакеттер мен дәрі-дәрмек қобдишалары белгіленген тәртіппен қоймаға тапсырылады, жау шабуылының қаупі кезінде жеке медициналық қорғаныс құралдары кез-келген сәтте әзір болуы тиіс.

Қорытынды.

Медициналық қорғаныс құралдарын қолдану қаншалықты қажет?

Медициналық жеке қорғаныс құралдарын пайдалану бірден бірнеше мәселені тиімді шешуге көмектеседі:

- Мамандардың еңбек жағдайын жақсарту;
- Адам ағзасына зиянды факторлардың әсерін барынша азайту;
- Жұқпалы аурулардың таралуын болдырмау;
- Үй-жайларда оңтайлы санитарлық-гигиеналық көрсеткіштерді сақтау.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Жеке қорғаныстың медициналық құралдары және олардың негізгі құрылымдары. Адам өмірі қауіпсіздігі негізі пәні бойынша жеке қорғаныс құралдары. Астана, 2012ж <https://www.freepapers.ru/1/zheke-oranysty-medicinaly-raldary-zhne/271448.1778094.list1.html>.
2. Медициналық қорғау құралдары. Ұжымдық және жеке медициналық қорғаныс құралдары. <https://kk.drunkentengu.com/sredstvo-meditsinskoj-8088>.
3. Жеке қорғану құралдары: медициналық мекемелерде дұрыс бақылау және есепке алу <https://med.mcfk.kz/article/1346-jeke-koranu-kuraldary>.

4-БӨЛІМ**ФАРМАЦЕВТИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМ****СІБІР ТЕҢГЕЖАПЫРАҒЫ (*ALNEMILLA SIBIRICA* Z.) ШӨБІНДЕГІ
ФЛАВОНОИДТАРДЫҢ САНДЫҚ АНЫҚТАУ ӘДІСІН ӘЗІРЛЕУ**

Базарбай Меруерт Мұхаммедқызы

*магистрант, С.Ж. Асфендияров атындағы
Қазақ Ұлттық медициналық университеті КЕАҚ,
Қазақстан, Алматы қ.*

Кожанова Калданай Каржауовна

*Фарм.ғ.к., асс. проф, С.Ж. Асфендияров атындағы
Қазақ Ұлттық медициналық университеті КЕАҚ,
Қазақстан, Алматы қ.*

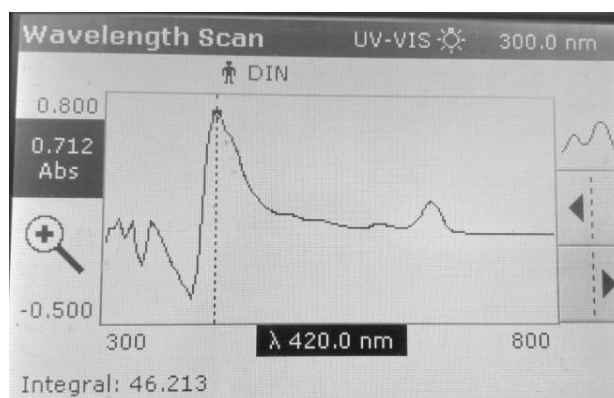
Саякова Галия Мырзагалиевна

*фарм.ғ.к., профессор, С.Ж. Асфендияров атындағы
Қазақ Ұлттық медициналық университеті КЕАҚ,
Қазақстан, Алматы қ.*

Сібір теңгежапырағы - гүлдегенге дейін бүктелген, дөңгелек жүрек пішінді, жұмсақ түкті, қысқа алақан тәрізді жапырақтары бар, раушангүлділер тұқымдасына жататын көпжылдық шөп [1]. Сібір теңгежапырағының диапазоны өте кең және Еуропаның, Африканың және Азияның барлық аймақтарын қамтиды, ол Орталық Ресейдің барлық аймақтарында кең таралған және Алтай, Тарбағатайда көптеп кездеседі [2].

Жалпы сібір теңгежапырағының негізгі белсенді принципі полифенол кешені және ең алдымен флавоноидтар екендігі эксперименталды түрде анықталған. Флавоноидтар негізінен лютеолин-7-глюкозидтен, лютеолиннен, кверцетиннен, апигенин, рутин, апигенин-7-глюкозид және кемпферолдан тұрады. Сол себепті сібір теңгежапырағы құрамындағы флавоноидтарды лютеолин-7-глюкозидке есептеген тиімді болып табылады [3].

Лютеолин-7-гликозид (цинарозид) бойынша сібір теңгежапырағындағы флавоноидтардың мөлшерін сандық анықтау әдісі шикізаттан тікелей экстракциялау кезінде спектрофотометриялық талдау әдісіне, флавоноидтардың сұйылтылған тұз қышқылы ортасындағы сусыз алюминий хлоридімен химиялық әрекеттесуіне, түсті өнімдер – хелат кешендерінің түзілуіне негізделген. Тұз қышқылын қосқанда орто-дигидрокси топтарындағы тұрақсыз комплекстер жойылып, С4-тегі карбонил тобы мен С3 және С5-тегі гидроксил топтары арасындағы комплекстер сақталады. Зерттелетін үлгілерден алынған спирт сығындылары үшін $AlCl_3 + HCl$ қосқандағы ең жоғары сіңіру 420 нм болды.

Сурет 1. Сібір теңгежапырағы (*Alchemilla sibirica* Z.) ДӨШ алынған экстрактының спектрофотометрлік әдіс бойынша хроматограммасы

Сібір теңгежапырағы шөбінен алынған 5 мл спирт сығындысы 25 мл колбаға салынып, 5 мл 5% алюминий хлоридінің спирттік ерітіндісі және 2-3 тамшы сұйылтылған тұз қышқылы қосылды. Қоспаның көлемі 96% этил спиртімен белгіге келтірілді. Жарықтан қорғалған жерде күрделі түзілу реакциясының уақыты 45 минутты құрады. Эталондық ерітіндіні дайындау үшін сыйымдылығы 25 мл колбаға сібір теңгежапырағы шөбінің 5 мл спирт сығындысын, 2-3 тамшы сұйылтылған тұз қышқылын салып, көлемі 96% этанолмен белгіге дейін жеткізілді. Цинарозидке шаққандағы флавоноидтар қосындысының мазмұнын қайта есептеу үшін әдеби көздерден алынған меншікті сіңіру жылдамдығы пайдаланылды. Табылған мәліметтерге сәйкес, 420 нм аналитикалық толқын ұзындығында цинарозидтің алюминий хлориді бар ГСО ерітіндісі кешенінің меншікті сіңіру көрсеткіші $145,0 \pm 2,3$ құрайды. Осы негізде $E1\%1\text{cm} = 145$ теориялық мәні есептеу формуласына енгізілген.

Есеп төмендегі формула бойынша жүргізілді:

$$X = \frac{A_x \times W \times W_2}{E_{\%}^{lmi} \times m \times V_a}$$

Мұндағы:

A_x – зерттелетін ерітіндінің оптикалық тығыздығы;

W, W_2 – бөлінді, мл;

$E1\%1\text{cm}$ – стандартты цинарозид ерітіндісінің меншікті сіңіру жылдамдығы;

m – зерттелетін шикізат үлгісінің салмағы, г;

V_a – аликвота көлемі, мл.

Параллельді өлшеулердің деректерін статистикалық өңдеу лютеолин-7-гликозид бойынша сібір теңгежапырағы шөбіндегі флавоноидтардың мөлшері 2,45% құрайтынын көрсетті. Бір өлшемнің қателігі 2,15% құрады.

Кесте 1.

Сібір теңгежапырағы шөбіндегі флавоноидтардың мөлшерін лютеолин-7-гликозид бойынша сандық анықтау нәтижелері:

X(%)	$\bar{x} - x_i$	$(\bar{x} - x_i)^2$	$\bar{x}=2,5415\%$ $\Sigma (\bar{x} - x_i)^2=0,0594$ $s_x = \sqrt{\frac{\Sigma (\bar{x} - x_i)^2}{n(n-1)}} 100\%$ $= 2,15\%$
2,395	0,1465	0,021	
2,517	0,0245	0,0006	
2,490	0,0515	0,0026	
2,601	-0,0595	0,0035	
2,719	-0,1775	0,0315	
2,527	0,0145	0,0002	
$\bar{x}=2,5415$	$\Sigma = 0,079$	$(\bar{x} - x_i)^2 = 0,0594$	

Қорытынды. Сібір теңгежапырағы (*Alchemilla sibirica* Z.) дәрілік өсімдік шикізатынан алынған экстрактың құрамындағы флавоноидтардың лютеолин-7-глюкозидке есептегенде 2,45% - ды құрады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Батай Зейнекабылұлы Синь Цзян дәрі шөптері // ШҰАР ғылым-техника. - 2006. – С. 173-174.
2. Андреева В.Ю. Разработка методики количественного определения флавоноидов в манжетке обыкновенной *Alchemilla Vulgaris* L.S.L./ В.Ю. Андреева, Г.И. Калинкина // Химия растительного сырья. – 2000. – №1. – С. 85-88.
3. Е.Т. Тегисбаев, Э.М. Темирғалиева, Е.Л. ЛИ, Г.М. Байназарова т.с.с. Фармакология саласында фитопрепараттардың маңызы // Фармация Казахстана. – Алматы: 2012. - №2. – С. 46-47.

ЖАТАҒАН ТЕМІРТІКЕН (TRIBULUS TERRESTRIS L.) ӨСІМДІК ШИКІЗАТЫНАН АЛЫНҒАН ЭКСТРАКТЫСЫНЫҢ ХИМИЯЛЫҚ ҚҰРАМЫН ТАЛДАУ

Самигуллина Айнара Қуанышқызы

*магистрант, С.Ж. Асфендияров атындағы
Қазақ Ұлттық медициналық университеті КЕАҚ,
Қазақстан, Алматы қ.*

Кожанова Калданай Каржауовна

*Фарм.ғ.к., асс. проф, С.Ж. Асфендияров атындағы
Қазақ Ұлттық медициналық университеті КЕАҚ,
Қазақстан, Алматы қ.*

Саякова Галия Мырзағалиевна

*фарм.ғ.к., проф., С.Ж. Асфендияров атындағы
Қазақ Ұлттық медициналық университеті КЕАҚ,
Қазақстан, Алматы қ.*

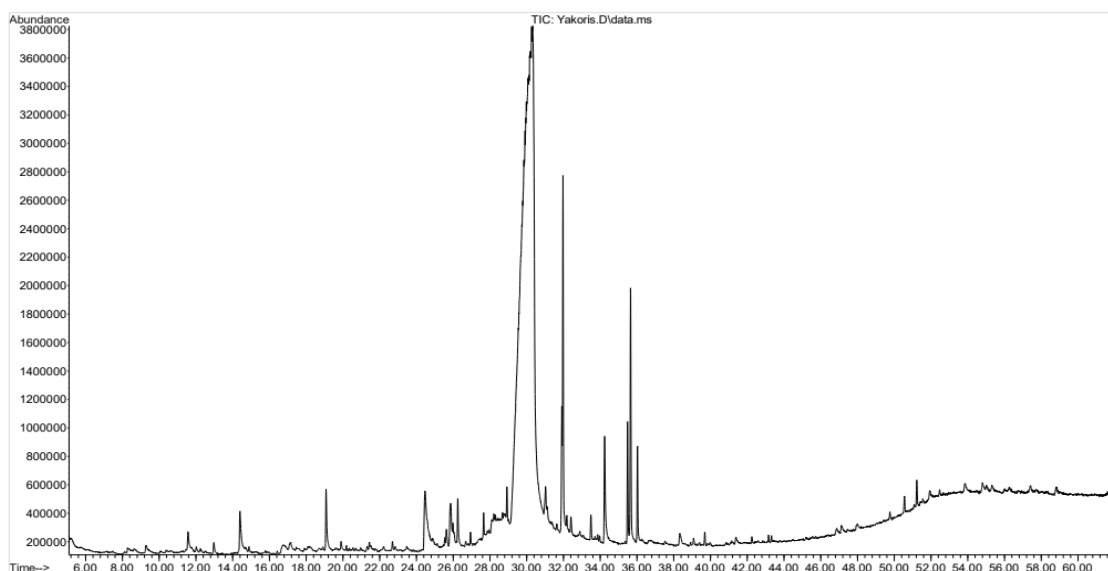
Дәрілік өсімдік шикізаттарынан экстракт дайындау оны стандарттау фармацевтикалық технологияның аса маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Себебі, нарықта отандық дәрілік өсімдік шикізатынан жасалынған дәрілер номенклатурасы жеткіліксіз. Сол мақсатта медицинада аз зерттелген, Қазақстан аумағынан жинап алынған Жатаған теміртікен (*Tribulus terrestris L.*) өсімдігінің жер үсті бөлігі таңдап алынды [1].

Жатаған теміртікен дәрілік өсімдік шикізаты - бір жылдық шөптесін өсімдік. Тамыры жіңішке, сабағының ұзындығы 10-60 (120) см. Жапырақтары қарама-қарсы және кезектесіп орналасады, 6-8 жұп ұзын жапырақшалары бар, сонымен қатар сабақтарында қысқа, ұзын тік түктері бар. Гүлдер тұрақты, диаметрі 1-1,2 см; гүл шоқтары жұмыртқа тәрізді-ланцетті, үшкір, саны 5; гүл жапырақшалары сарғыш түсті, сопақша, үстіңгі жағында біршама кесілген. Мамыр-маусым айларында, Қазақстанның оңтүстік аймақтарында сәуірден бастап, солтүстік шекараға жақын жерде - шілде-тамызда гүлдейді. Гүлдену және жеміс беру аязға дейін жалғасады [2].

Медицинада өсімдіктің тамыры, жапырақ, сабақтары қолданылады [3].

Материалдар және әдістер. Өсімдік экстрактындағы органикалық қосылыстарды анықтау. Экстракт масс-спектрометриялық анықтаумен (7890A/5975C) газ хроматографиясымен талданды.

Талдау шарттары: үлгі көлемі 0,5 мкл, үлгіні енгізу температурасы 280 °С, бөлінген ағын жоқ. Бөлу DB-35MS ұзындығы 30 м, ішкі диаметрі 0,25 мм және қабықшаның қалыңдығы 0,25 мкм болатын DB-35MS хроматографиялық капиллярлық колонканың көмегімен 1 мл/мин тұрақты тасымалдаушы газдың (гелий) жылдамдығында жүргізілді. Хроматография температурасы 5°С/мин қыздыру жылдамдығымен 40°С (0 мин ұстаңыз) және 300°С (10 мин ұстаңыз) бағдарламаланған. Талдау уақыты 62 минут. Анықтау SCAN режимінде жүзеге асырылады m/z 34-850. Agilent MSD ChemStation бағдарламалық құралы (1701EA нұсқасы) газ хроматографиясы жүйесін басқару, алынған нәтижелер мен деректерді жазу және өңдеу үшін пайдаланылды. Деректерді өңдеуге ұстау уақытын, ең жоғары аймақтарды анықтау, сондай-ақ масс-спектрометрлік детектор көмегімен алынған спектрлік ақпаратты өңдеу кіреді. Алынған массалық спектрлерді түсіндіру үшін Wiley 7-ші басылымы және NIST'02 кітапханалары пайдаланылды (кітапханалардағы спектрлердің жалпы саны 550000-нан астам).

Сурет 1. Жатаған теміртікен (*Tribulus terrestris L.*) сұйық экстрактысының хроматограммасы

Нәтиже. Жатаған теміртікен (*Tribulus terrestris L.*) дәрілік өсімдік шикізатынан алынған экстрактысынан газды-сұйық хроматография әдісі бойынша 25 органикалық қосылыстар анықталды. Ең көп мөлшерде табылған органикалық қосылыстар микробқа және қабынуға қарсы әсер көрсетеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Е.Т. Тегисбаев, Э.М. Темиргалиева, Е.Л. ЛИ, Г.М. Байназарова т.с.с. Фармакология саласында фитопрепараттардың маңызы // Фармация Казахстана. – Алматы: 2012. - №2. – С. 46-47.
2. Кононова С.В., Кузин В.Б., Ловцова Л.В., Зуева И.А., Ганенков А.А. Фармакологические и клинико-экономические аспекты применения лекарственных препаратов железа (обзор) // Медицинский альманах. – 2010. – №3. – С. 197–201.
3. Shishovska M., Arsova-Sarafinovska Z., Memeti S. A Simple Method for Determination of Protodioscin in *Tribulus terrestris L.* and Pharmaceuticals by High Performance Liquid Chromatography Using Diode-Array Detection // Journal of Chemical Engineering Research Updates. – 2015. – V. 2. – P. 12–21.

ДЛЯ ЗАМЕТОК

«СТУДЕНЧЕСКИЙ ВЕСТНИК»

Научный журнал

№ 16(208)

Май 2022

Часть 12

В авторской редакции

Мнение авторов может не совпадать с позицией редакции

Свидетельство о регистрации СМИ: ЭЛ № ФС 77 - 68051 от 13.12.2016 г.

Издательство «Интернаука»

123182, г. Москва, ул. Академика Бочвара, д. 5, корпус. 2, к. 115

E-mail: mail@internauka.org

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленного

оригинал-макета в типографии «Allprint»

630004, г. Новосибирск, Вокзальная магистраль, 3

Свидетельство о регистрации СМИ:
ЭЛ № ФС77-68051 от 13 декабря 2016